

Luceafărul

SALA
DE
LECTURĂ

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 5 mai 1993 18 (166)

LA CAPĂTUL INDIFERENȚEI

Pusă în termeni psihologici, problema speranței de mai bine a cetățeanului român de la această oră a istoriei ne apare ca rezolvabilă numai și numai prin câștigarea sau recâștigarea unei duble încrederi: a fiecăruia în sine însuși, a fiecăruia în celălalt. Indiferența la toate cele din preajmă, chiar și atunci când e dublată de grija pentru sine a individului, constituie mediul cel mai prielnic pentru ciuperca lipsei de speranță iar neîncrederea, fie și numai în celălalt, este, în ultimă analiză, o formă perfidă de indiferență, iar nu, cum se crede, un subminator al indiferenței. Întrucât sunt oarecum echivalente, în orice caz perfect compatibile, indiferența și neîncrederea au — credem — și o sursă comună, pe lângă sursele proprii fiecăreia. Ambele cresc din dezamăgire, din neadevăr și din neclaritate. Dezamăgirea de nepotrivire dintre ceea ce aștept și ceea ce trăiești, neadevărul despre fapte, oameni și relații, neclaritatea perspectivei existențiale. Din păcate, în societatea românească de astăzi, toate aceste izvoare ale indiferenței și neîncrederii sunt bogate până la impresia de inepuizabil. Există destule mijloace politice pentru a corecta lucrurile și, dacă există și voința politică pentru asta, situația poate fi realmente corectată. Problema e alta: pe măsură ce indiferența și neîncrederea se cronicează, acțiunea corectivă devine ineficientă pentru că nu va avea credibilitate, riscând să fie „citită” în litera surselor amintite, adică drept contrariul ei. Și avem deja semne, în mai toate planurile vieții social-politice de la noi, că riscul acesta e departe de a fi improbabil. De pildă acțiunile re-

cente ale sindicatelor, al căror scop mărturisit este de a obține din partea executivului și, implicit, a legislativului, garanția reformei economice dar care sunt „citite” de tot mai multă lume, inclusiv din sfera politicii, ca purtătoare de mesaje centraliste și protecționiste de tip comunist. Sau încercările opoziției parlamentare de a convinge asupra necesității vitale de legi în linia reformei și democratizării, încercări luate de tot mai mulți drept simple răfuieli personale și circotiri de amorul artei retorice. În atare condiții de cronicizare a indiferenței și neîncrederii majorității cetățenilor români, favorizate și de persistența unei mentalități comuniste aliate, paradoxal, cu ancestrala propensiune spre resemnare a românului, e nevoie mai mult ca oricând de modernizarea în sens european a strategiilor politice, de redescoperirea dialogului direct cu electoratul, care să clarifice lucrurile pe care mass-media, în special televiziunea, le deformează, le incurcă și le segmentează, din prostie și din interes laolaltă. Oamenii politici români de convingeri democratice au de practicat acum o diplomatie subiacent pedagogică. Altminteri va fi tot mai mult loc pentru cei care, printr-un raționament aberant, își asumă rolul de a construi în România o societate capitalistă cu mijloace comuniste, altfel zis, un monstru. Iar faptul că, în chip inevitabil, monstrul îi va devora și pe cei care l-au creat nu poate fi o consolare pentru douăzeci de milioane de români supuși unui experiment pe care, probabil, nu-l înțeleg și, cu siguranță, nu l-au cerut.

„L”

MIRCEA ELIADE — FILIERA INDIANĂ

Un eseu de Cornel Ungureanu .

— IN PAGINA A 7-A —

EDENUL IMPOSIBIL

Cartea străină de Virgil Iefer

— IN PAGINA A 14-A —

Ilustrăm paginile revistei cu lucrări ale studenților de la Academia Națională de Arte reu-nite recent într-o expoziție la Teatrul Național.

În pagina a 13-a „Ochiul speranței”, o cronică plastică semnală de Corneliu Antim.

SIRENA ȘI BĂTRINUL CORB

Cronica literară de Dan Cristea

— IN PAGINA A 5-A —

În pagina a 10-a

MICUL JEAN

O proză de Vasile Petre Fati

KOSTAS URANIS:

VIAȚA LITERARĂ ÎN ROMÂNIA

— IN PAGINA A 15-A —

BERNARD CLAVEL:

UN CARGOU PENTRU INFERN

— IN PAGINA A 16-A —

Vlad Georgescu

ISTORIA IDEILOR POLITICE ROMÂNEȘTI (1369-1878)

— IN PAGINILE 8-9 —

Paradoxul conducătorului politic

Atunci când Erich Fromm — același Erich Fromm despre care a fost vorba de atâtea ori în analizele politice pe care am încercat să le întreprind — a spus că omul, cel puțin ființa umană alienată, se teme de libertate și, drept consecință, preferă să renunțe la opțiuni, transferind capacitatea sa de a decide asupra unui conducător politic paternal, atotputernic, marele psihanalist a afirmat, de fapt, că rolul conducătorului politic este acela de a scăpa omul obișnuit de obligația politică. Acest paradox al existenței politice, al vieții publice și sociale, care merită să poarte numele de paradoxul conducătorului politic nu relevă, de fapt, o condiție excepțională a domeniului de referință. Într-o societate nediferențiată, lipsită de specializări, fiecare este dator să știe aproape tot ceea ce poate fi știut în interiorul respectivului mediu, după cum este dator să practice mai mult sau mai puțin toate activitățile care, împreună, asigură supraviețuirea acelei colectivități umane. Atunci când o societate se dezvoltă, în cadrul ei apar diferențieri — se ivesc specialități deosebit de calificații pentru o activitate umană, fapt care îi degreveză pe ceilalți de nevoia competenței, în privința în care un număr mai redus de subiecți s-a specializat în chip expres. În lumea vie s-a întâmplat, evolutiv, același lucru; în organismele foarte primitive toate celulele exercită toate activitățile adaptării și conservării structurale sau funcționale, pe cînd

ființele complexe au celule destinate imunității, mișcării, reglării organismice, secrețiilor, nutriției etc.

Problema politică trebuie gândită, în primă instanță, deosebit de exact: este politica o formă de practică și de reflecție integral specializabilă sau nu? Răspunsurile aici nu sînt decît două: totalitarismele, dictaturile, autoritarismul dau răspunsul afirmativ la întrebare. Dictatorul și aparatul său formează preinșii specialiști, de diferite ordine, ai politicii; în rest oamenii sînt scutiți de necesitatea unui asemenea exercițiu. Democrația are la bază un răspuns negativ dat întrebării de mai sus: orice om, psihic normal, este integral apt să ocupe de treburile publice sau, cel puțin, să adopte atitudinile la fel de îndreptățite față de acestea, ca oricare altul, să opteze cu un grad egal de raționalitate. Specializarea nu poate privi faptul politic în esența acestuia ci doar, cel mult, expresia sa.

Omul are, deci, aparent, sub raport politic, numai două căi: a nu crede în propria sa capacitate, a susține puțină altora de a-și alcătui o grupare de specialiști și deci a accepta protecția politică, sau a fi convins de puterea sa spre a se ocupa de treburile publice și a nu accepta specializarea totală a unora în acest domeniu. Altfel zis, ființa umană are de ales între a nu fi în stare să suporte o răspundere politică proprie, mandatînd pe un altul cu aceasta și a adopta răspunderea, transferînd unui conducător doar o foarte limitată parte a răspunderii — deci

dictatură sau democrație. Opțiunea, însă, între aceste două condiții polare — opțiune conștientă sau inconștientă — implică, în ea însăși, riscul unui risc de răspundere atunci cînd nu se adoptă calea (democratică) a răspunderii integrale. Conducătorul căruia i se remite răspunderea poate angaja colectivitatea pe căi dubitabile, pline de sacrificii sau dificultăți, poate reîntoarce subiecților într-o formă sau alta răspunderea primită.

Ce va face omul care nu dorește să riște politic absolut nimic, să nu aibă nici o implicare și să nu fie marcat de nici un consum de energie sau prestigiu în existența sa publică? Întrebarea se pune chiar și în cazul transferului minimal (oricum parțial) de răspundere, în cazul deci al unei democrații lipsită însă de îndrăzneală. Răspunsul este, neîndoielnic, deosebit de simplu: se transmite răspunderea unui om evident inapt să o poarte. Ea, răspunderea, nu poate, odată dispătată astfel, să genereze impuls social, așa cum un soare stins nu generează viață; nu întoarce înspre origine răspunderea, așa cum noroiul nu reflectă înapoi o minge. Este condiția nondemocratică-nondictatorială; este paradoxul politic de gra-

dule dol: rolul conducătorului este acela de a îndepărta omul de politică, iar faptul se realizează intrucît el însuși este o persoană apolitică și inaptă de politică. Acest principiu este perfect manifest în cel puțin două partide românești. Grija conducătorilor acestor partide a fost mereu aceea ca persoanele realmente politice să nu aibă sau să fi avut acces la congrese, convenții, colegii — colective reprezentative pentru partidele în cauză (avînd niște comportamente de secte sinucigase) mențin la conducerea respectivelor formațiuni persoane apte să solicite adepților orice în afară de politică, aceasta pentru că ele însele nu au produs nimic politic, niciodată. Două partide, două speranțe irosite — una dintre ele venind dinspre intelectualitate.

Marea politică este o foarte pură iubire pentru oameni; iubirea alienată, s-a spus, este o comunitate în și pentru ură. Prea mulți politicieni români nu sînt în stare de iubire pentru alții, și din prea multă centrare pe sine nu ajung să realizeze nici măcar comunitatea urii. Un pas înapoi față de comunități.

Caius Dragomir

minimax

Frumoasele zile de mai (1)

Doamnelor, domnișoarelor și domnilor,
vă promit că veți trăi clipe de
Ce mai, o s-o facem lată!

(Prezentator la Night Club „Cobra”)

Nu sînt deloc puține motivele îndrăgindu-bănuiala că, începînd din prima săptămînă a lunii mai, anul de grație 1993 d. H., în evoluția politică a României vor începe să se facă simțite modificări care, stai și te-ntrebi, încotro vor duce oare? Înainte de încercarea căutării unor posibile răspunsuri sau, cum spun futurologii, de schițarea unor viitori posibili, onest fiind de a formula/prezenta explicit motivele astea, cu atît mai mult cu cît, astfel, sînt îmbrucate doi tenuri dintr-un foc, ele, motivele bănuielei, constînd tocmai în „parametrii” stării actuale de la care și trebuie pornit în prefigurarea viitorului.

De bună seamă, în primul rînd, atrage atenția confruntarea dintre putere și o parte a sindicatelor, confruntare în care puterea neavînd la îndemînă un Stolojan, a recurs la mai vechile-i metode: propagandă (dar făcută așa cum se pricop niste foști funcționari ai partidului-stat), amenințare abia disimulată, diversiune — reactivarea d-lui Miron Cosma, aliatul de nădejde și de zile negre al d-lui I. Iliescu, nu poate fi neglijată, asta pentru a nu spune că este de-a dreptul îngrijorătoare, fiindcă prea „rimează” cu „lesitul la bătaie” și „chemarea oamenilor” (care oameni?), pomenite de președinte. (Cum poate fi observat, într-o paranteză, ne întrebăm: care dintre liderii actualei puteri mai are credibilitatea necesară să își permită a vorbi unei mase de oameni ajunși la capătul răbdării?) Iar vizita particulară pe care o a făcut-o dl. I. Iliescu în America, date fiind toate sîngăciile d-sale, n-a făcut decît să complice și mai tare lucrurile. Prea bine, dacă ne putem ex-

prima astfel, nu stă însă nici opoziția, totuși, avansarea într-o situație de criză, în mod normal, îi va mări capitalul politic. Pe de altă parte, starea societății românești așa cum rezultă ea din ultimul sondaj al IRSOP întreprins la începutul lunii aprilie, pare să fie caracterizată de un amestec contradictoriu între: (a) dezmeticire și disponibilitatea angajării într-o viață liberă, (b) persistența nostalgiei după confortul trecutului, precum era el, (c) adaptarea la constrîngerile economice ale situației actuale prin „descurcarea” în interiorul și/sau în afara perimetrului legalității. Una peste alta, în România, majoritar este segmentul social al celor care, în general, sînt destul de mulțumiți de viața lor (51%). La aceștia, adăugîndu-le pe cei foarte mulțumiți (inconștienți

există oriunde și oricînd!) care au o pondere de 6%, se ajunge, prin însumare, la o cifră (57%) apropiată de aceea reprezentîndu-i pe cei a căror viață în ultimii trei ani s-a schimbat foarte mult (26%) sau destul de mult (32%) — din păcate, numai dl. P. Datculescu și suspușii d-sale știu dacă această coincidență este într-adevăr semnificativă, sau nu. Iar apropo de „descurcarea”, mai atrage atenția faptul că una dintre caracteristicile vieții actuale ce place cel mai mult, libertatea („Libertate te iubim / Ori învingem, ori murim!”), dar, cel mai puțin nici n-au învins, nici n-au murit) este prima în top-ul adevînzătorilor cu 42%. Punînd deoparte rezultatele sondajului IRSOP, dar mai zăbovind încă asupra stării actuale a societății românești, o mențiune ce nu poate fi omisă este privitoare la intelectualitate, căci tocmai în atitudinile-i, să le zicem post-decembriste (că de ce n-am avea și noi decembriștii noștri!), s-au evidențiat cel mai pregnant și dureros performanțele totalitarismului comunist. Colaboracionismul cu un regim politic definitiv compromis, în iunie '90 (nu numai atunci, dar atunci și-a arătat deschis, fără echivoc, adevărata-i față), este unic — remarcă d-na Monica Lovinescu într-un recent interviu acordat postului SOTI — în fostele state comuniste, compromis ce persistă, deși pentru orice om cu mintea-nțreagă ar trebui să fie evident că actuala putere se și ne îndreaptă spre eșec. Iar cei care nu sînt dispuși să colaboreze (oare nu cumva, unii, pentru că n-au cum?) iată că greu se pot alia ceea ce și explică într-o anumită măsură

de ce nici nu reușesc să se împună. Sigur că și „băieții” au lucrat puternic în această privință dar, or’cît, nu e doar al lor meritul. A mai menționa că, gîloava din PAC constituie o mostră cît se poate de semnificativă, este desigur superfluu. În fine, nu sînt neglijabile nici „endin’ele” ce se profilează prin îmbrăcămînt. Și la Est și la Vest. Dar pericolele din afară, despre care îl vorbea dl. I. Iliescu în avion d-lui C. T. Popescu de la „Adevărul”, cînd se întorceau din America, sînt mai curînd pericole pentru d-sa & Compania. Nu mai puțin adevărat este însă și că „bi’bi’bile” politice ale guvernamentelor României ar putea să transfere aceste pericole asupra întregii societăți românești. Bunăoară, dacă ar fi instrumentată iarăși o diversă une nationalistă care să estompeze posibilele convulsii sociale provocate de „scumpirea mălăiului”, iar fiindcă tot a venit din nou vorba, invitarea d-lui Președintele la inaugurarea Muzeului Holocaustului s-ar putea să semene cu decorarea, a doua decorare cu „Lenin” a fostului la Moscova. Doamne ferește să fie așa fiindcă, dac-o fi atunci degeaba a „făcut frumos” dl. I. Iliescu purtînd tichie și tîchind mic în fața unor oarecari neașteptări despre istoria României, al cărui președinte totuși este.

Cele de mai sus fiind zise sau, mă rog, scrise (despre economie n-are rost a mai pomeni atita vreme cît așa-zisa reformă e pe mina actualului premier), ar urma, pornind de la ele, să ne încumetăm la prefigurarea viitorilor posibili. Atita doar că spațiul disponibil nu prea mai ajunge. Se poate aprecia însă că, totuși, pînă peste două săptămîni evenimentele nu se vor precipita atît de tare încît să fie nevoie de folosit timpul trecut. Plus că între timp se vor mai și limpezi acele, a se limpezi neînsemnînd a se liniși. Adică parcă prea e dură poziția ce pare să fi fost adoptată de putere și prea nu sîmbol totuși de carul nostru nici în Europa, nici în lume, ca să nu ne putem aștepta la niste pasi înapoi. Cum s-ar zice, un fel de măldrăgeală, fiindcă de fa’r play nu poate fi vorba. Urmînd a vedea dac-o tine.

27 aprilie 1993

Șerban Lanescu

P.S. În minlmax-ul de săptămîna trecută, făcînd-am, GRESIND, referire despre participarea d-lui Emil Constantinescu la ceremonia ținută în Dumbrăva Paștelui la Templul Coral. Deși ar putea fi zadarnic, ne exprimăm regretul.

george țârnea

Părinții eșuează în părinți

Mărsăluim nepăsători, o vreme,
Prin labirintul marelui nimic,
Mai singerăm, ne mai iubim un plo
Și împietrim de tot în teoreme.

Nebriuitul inger inamic
Aruncă-n hăul mării or trileme
Și-n așteptarea nunților supreme,
Prin estuare, stuful dă în spic.

De mii de ani, amanetindu-și locul,
Părinții eșuează în părinți
Și alți copii, jucindu-se cu focul,

Descoperă ce-i scoaterea din minți,
Fără să aștepte cine sparge jocul
Și cine ține fericirea-n dinți.

E mai de preț o ceapă degerată

E mai de preț o ceapă degerată
Și-un ganoier mai căutat, decît
Poetul dus cu funia de gît
Spre stele, din erată în erată.

Atît de inutil ne pare-ncît
Nu-l oferim nici moartea preferată,
După o viață nteagă spinzurată
De vreun cîrlig al stărilor de urit.

De ce să-l mîngîi, și să-l cînți în strună
De ce să-l faci să fie fericit
Din mai nimic, sub cîte-un colț de lună,

Printre borfașii nopții rătăcît,
Cînd el, poetul, nici de moarte bună
Nu-i pregătît, la ceasul sorocît.

Poetul bate cîmpii de pomană

Să stai cu mina-ntînsă și să-ți fie
Rușine că visezi, cu capu-n nori,
Desfășurări de stele și de flori,
Prea vinovat, moral, de poczie.

Degeaba speli văzduhul pină-n zori,
Ca să-l aduci la starea sîdefie,
Nu-i nimeni bucuros, cît te mai știe,
Cersînd iubire printre muritori.

Poetul bate cîmpii de pomană
Și face umbră zilelor de prost —
Neadaptat la specia umană.

El nu-și găsește-n lume nici un rost
Și, tot mușcînd din viața lui sărmană
Nici zeli nu mai știu cum va fi fost.

Nu-i pentru proști lăsată poezia

De ce-ai mai cere proștilor lertare
Că-s prea-ndărățnic și-am să mor sărac,
Împuținîndu-mi zilele din sac
Și praful de pe tobă, tot mai tare.

Chiar dacă tremur, și mă-nclin, și tac,
Lor nu le-ajunge jalnică mea stare
Punîndu-mi friu și lanțuri la picioare,
Ca să le joc în strună, după plac.

Nu-i pentru proști lăsată poezia
Și nici poezii nu le-aduc folos
Încurajînd pe față fantezia

Unui profetic zbor periculos,
Pînă pătrunde-n ziduri erezia
Și moare mitul prostului zelos.

Înghite-n sec și fă-te că-ți priește

Să-ți pierzi mindria din senin și încă
Să nici n-apuci măcar să te hrănești
Din bildele ospetelor zeiești,
Fiînd cuprins de-o silă prea adîncă.

Rămîne doar prilejul să cersești,
Din partea vieții, cîte-un colț de stîncă,
Pe care nici zăluzii nu-l mînîcă
Și să te simți sătul, dacă-l primești.

Înghite-n sec și fă-te că-ți priește,
La ce ți-ar folosi să te mai plîngi —
De cînd e lumea, plînsul prisosește

Și șansa-l ocolește pe nătingi,
Iar la sfîrșit, te-asteaptă-aceiași clește,
Chiar dacă risipești, chiar dacă stringi.

Ningea cu fulgi mărunți de naftalină

Se năruiau priveliștile caste
Într-un amurg obscen de iarnă grea,
Cînd ai venit să plîngi în palma mea,
Pe fondul unei frieli iconoclaste.

Și ne lubeam, sau doar ni se părea,
În derularea clipelor prea vaste
Cu întîmplări din ce în ce mai proaste,
Sub zodia din ce în ce mai rea

Ningea cu fulgi mărunți de naftalină
Peste zarafii sfințelor erori
Rămăși din alte veri, în carantină,

Pe un maldan dezmostenit de flori
Și-am revenit la starea clandestină,
Sub scutul altor ingeri păzitori.

EX LIBRIS

Traian Demetrescu JUBITA. CUM IUBIM Editura Scrisul Românesc

Tradem a întruhipat soarta poetului nefericit, foarte la modă în epoca sa. Dar nu oricui îi este dat să fie un Lautréamont, un adevărat „desdichado”. Cele două proze din acest volum ilustrează o perioadă literară în care pesimismul — în fond de neînțeles în societatea românească pe atunci tînără și aflată sub o zodie bună, — era considerat în sine ca poetic, „artistic”, semn al elecțiunii. Prozele lui Tradem sînt foarte provinciale, cu lingori care nu au însă fior „bacovian”, rămînînd simple forme ale unui deficit vital, ale unei sensibilități care își savurează propria neputință, complăcîndu-se în maladiiv. Deși, la drept vorbind, autorul era chiar un nefericit. Din păcate nu orice nefericire se convertește în mare literatură. Dar și literatura minoră, ca aceasta, poate fi reprezentativă pentru un moment, o vîrstă sau o criză literară.

Dumitru Constantinescu POFTA DE VIAȚĂ Editura Lucaefărul

Iată un titlu surprinzător pentru un volum de versuri și încă unul recent. De fapt poetul nu este atît de optimist pe cît s-ar putea crede. Cu ironie și cu nevoia unor promisiuni măcar, el este totuși dispus „să inventăm o zi norma-

lă / Și-un lan de grîu aproape copt / și o familie de-albine hrănindu-se cu flori de tei”. Ceea ce nu înseamnă că cedează tentației idilicului. Gări pustii, săli de așteptare — în care nici nu se știe ce este de așteptat — amărăciuni nedefinite, sentimentul jumătate glumeț, jumătate tragic al „Toamnei staliniste („o lacrimă de rîs, una de milă”), singurătăți și nostalgii confuze, sensuri pierdute ori uitate, toate acestea pendulează „de la ridicol pînă la sublim”. Încă un poet care caută vindecarea de tristețe în ironie.

Răzvan Petrescu ECLIPSA Editura Cartea Românească

Dacă cineva vrea să se sinucidă și totuși nu are curajul să treacă la faptă, cartea lui Răzvan Petrescu îi poate fi de ajutor, furnizîndu-i toate motivele pentru a renunța la o viață care oricum nu merită trăită. Bine scrise, nuvelele din acest volum cultivă aplecarea spre detaliu, spre decor și atmosferă. Personajele însă, boeme și sperate, plutesc în gol. Pentru ele cultura, de exemplu, nu este o sursă de forță morală, ci o „deșertăciune” între multe altele. Declasarea, ratarea, abandonul

în decăderea fizică și intelectuală se consumă cu voluptate. O viziune cinic-patetică, dar cu oarecare poză, amintește de disperările, spleenul, angoasa, ori „greața”, altor generații. Lipsese totuși motivația psihologică, pentru că numai cea „socială” — „universul concentraționar” ș.a.m.d., ș.a.m.d. — nu ajunge. Autorul iubește boema, dar o boemă chiar mizeră, cam ostentativă, antiintelectuală — sau cel puțin declarat antiintelectuală — gestul distructiv, absurdul. Este un prozator talentat totuși, prea sensibil la modă și cu precădere la suprafața sordidă a lucrurilor. N-a descoperit încă, dincolo, substanța. Dacă o va face, se va putea singulariza.

George Sand O IARNĂ ÎN MAJORCA Editura Porus

O copertă „comercială” dar inadecvată îmbracă o carte plină de farmec, — un episod memorialistic scris de o femeie inteligentă și cu putere de muncă, optimistă și cu plăcerea de a trăi, care, în 1838, își duce copiii în Sud, în căutarea unei ierni mai blînde și își asumă și curajul de a suporta un prieten genial dar și imposibil, un bolnav

dificil, un copil mare — Frédéric Chopin. Pe cît de luminos este spiritul franțuzeice, pe atît de tenebros este sufletul polonezului, terorizat de ideea morții, romantic pînă în măduva oaselor, plin de fobii și neliniști, irascibil și prăpăstios, dar în stare să compună o muzică atît de frumoasă. „Avusesese uneori, în tinerete, scrie înțelegătoare lui prietenă, idei șagalice și pline de veselie. A compus cîntece poloneze și române ineditate de o exuberanță fermecătoare”. De fapt, așa cum apare imaginea celor doi artiști în aceste pagini încă proaspete, scrise cu umor și vervă, cu înțelegere și subtilitate, ea cucerește prin omenscul ei, prin naturalețe și autenticitate. Sentimentalismul este cenzurat de bunul simț, iar finețea observațiilor, este foarte franțuzească, astfel încît selecția — și traducerea — datorată Teodorei Popa Mazilu oferă o lectură cu adevărat agreabilă.

Muriel Spark STRIGĂT ÎNDEPĂRTAT DIN KENSINGTON. FETELE SĂRACE Editura Univers

Spiritul britanic nu se dezmente. Aceiași umor de calitate, fără stridente marcează viziunea asupra lumii în proza secolului al XVIII-lea și în cea contemporană. Ceea ce nu înseamnă că totul este trandafiriu. Dimpotrivă, existența este dură, dar evenimentele pot fi privite și cu vervă. Lumea presei, a editurilor, cotidianul banal sau întîmplările mai puțin obișnuite sînt surprinse cu ironie comprehensivă, într-o proză în care fiecare notație are un rost în economia compoziției. Aparenta simplitate se dovedește mai profundă și mai bogată în semnificații decît complicațiile căutate dincolo de care deseori nu se află nimic. Muriel Spark este o prozatoare cu talent viguros, în stare să creeze o lume vie, normală, privită cu luciditate, și pe care buna traducere semnată de Ileana Dimitriu Șora o face accesibilă acum publicului românesc.

Filiera indiană

In principiu, Adriana Berger nu ar merita nici o atenție. Nu are anvergura pe care o au adevărații detractori ai lui Mircea Eliade...

După moartea lui Eliade — dar numai după moartea lui — optica fostei secrete se schimbă. Nu e cel mai bun, cel mai blând, cel mai înțelept. Nu mai e tăciuj de servici gata să adune naufragiatele și să le adăpostească...

Recelarea lui Bryan S. Rennie a fost, din punctul de vedere al biografului „rădăcinilor românești”, necesară, cu atât mai mult cu cât „dezvăluirile” fostei secrete au făcut mult zgomot.

Sigur că, în procesul anti-Eliade

desfășurat în high life-ul culturii, Adriana Berger nu rămâne decât o fiică mofturoasă, asemenea altor domnișoare care vor să se afirme vorbindu-și de rău mamicile și tăticii.

Dar unele dintre documentele pe care se sprijină tinăra sunt reale. Și fiindcă sunt reale, trebuie să le descoperim motivațiile.

Adevărat este că, la începutul războiului, Mircea Eliade a fost arestat de englezi. Savantul lasă să se înțeleagă că a fost o eroare. Dar dacă n-a fost?

Scriam la începutul serialului că o seamă de documente compromițătoare pentru Eliade, existente în România, au ajuns la serviciul secret englez. Eliade n-a făcut niciodată secret din faptul că nu e filozof. Și nu numai: n-a ascuns că nu-l iubește pe englezii din cauza Indiei.

Sufletul pur al Adrianei Berger a gândit această egalitate. Și a făcut-o celebră.

În India, prin urmare, trebuie căutate rădăcinile atitudinilor antiengleze ale lui Mircea Eliade. Să precizăm: Eliade se duce în India să studieze, să învețe. Așa și face. Dar există niste momente care îl scot din dulcea contemplare. Capitoul care încheie India — capitol simbolice — se intitulază De vorbă cu un naționalist indian.

gîtură și se urîțiră nedomestic, ropote se coborîră din susul străzii, apoi strigăte și urlete; o învâlmășeală, lumea împinsă afară din parc, o șarjă cu lahti... alte țipete, alte învâlmășeli. Totul se petrecea cu o spontaneitate de coșmar.

Sigur că aceste mărturii (ca și altele) n-aveau cum să-l facă plăcut englezilor. Tot ceea ce scrie, în anii treizeci, despre India se conjugă cu un puternic sentiment antienglez.

Sigur că în repetatele afirmații ale lui Mircea Eliade — lansate în anii treizeci — cum că în India voia „să se piardă în marea masă a indienilor” că „voia să se indianizeze” trebuie privite cu o anumită prudență.

spectator

Monstrul nebun și bufonul său javră (I)

S-au răsturnat valorile: Shakespeare este un dramaturg obișnuit, normal... iar regizorii (nu numai români) sunt genii! La „Odeon” dacă nu citești afișul sau programul de sală, te întrebi când au venit (de pildă) Kurosawa sau Ninagawa...

rea regiei cu actorii, interpretul de muzică și specialiștii în arte marțiale de la Teatrul Mic al Universității din Calcutta — India).

sind artele marțiale). De altfel, față un fragment al mărturisirii lui Mănuțiu referitoare la concepția sa regizorală: „...lumea, de fapt, dintotdeauna, nu e condusă, sub o formă sau alta, decât de caste militare.

trăit între băștinași, într-o casă bengaleză, în Himalaya și Benares, Călătoream în clasa a treia, nu vorbeam decât dialecte indiene. Pe albi îi uram, fușeam de ei și simțeam o repulsă față de Europa și moravurile ei”.

Nici în cărțile scrise mai târziu nu ezită să-și sublinieze sentimentele anti-engezești de atunci. Memoriile, Fragmentele dintr-un Jurnal, diversele mărturisiri împrăștiate prin reviste reiau, fără modificări, observațiile din anii treizeci.

— L-am cunoscut pe Gandhi. (...) îl admiram, ca toată lumea. Eram preocupat de altele, dar succesul campaniei de nonviolenta mă interesa foarte mult.

Cunoștea Adriana Berger perioada indiană a lui Eliade? Nu mă indoiesc. Dar știa el era să calomnieze. Și a reușit din plin.

Cornel Ungureanu

1) În Vremea, 29 IV 1934 Geo Bogza publică un pilduitor interviu cu Mircea Eliade. „Doi scriitori europeni erau acolo (în Asia, față cu numeroasele revolte, masacre, represii, n.n.). Cînd ei s-au întors, fiecare dintre ei a scris două cărți.

Pînă în urmă totuși a scris și și-a asumat riscurile. Chiar cele împrevizibile, numite, nu-i așa, Adriana Berger.

dezastrului, iluzoriu și histrionic salvat prin religie prin actiunea divinității a supra inconștientului, prin credință (chiar și numai în tine însuși).

Regia compune și descompune scene dens imagiste, de mare rafinament și poli-semantism, limpezimea textului realizând-o prin reducere creativă. Detur-nează inventiv și inspirat Bufonul în animalul-javră, alter-ego al eroului mafetie, călăul executor al sentințelor sângeroase „gestate” de mintea și sufletul.

Vlad Andrei Orhelanu

**VLAD
GEORGESCU**

Propunându-și să scrie întreaga istorie a gândirii politice românești, între 1369 — anul întocmirii unui hrisov al lui Vladislav I pentru catehemenul mănăstirii Cutlumus de la muntele Athos, în care voievodul face distincția între călugării Ungrovlahi și Romei (Greci) — și 1878 — anul independenței României — Vlad Georgescu nu înserează în cartea sa *Istoria ideilor politice românești (1369—1878)*, apărută la editura Ion Dumitru din München, în 1987, de-a lungul timpului, pe autorii de lucrări cu caracter politic nici curențele de acest fel, ci prezintă evoluția conceptelor politice (a politogramei) însumate într-o structură dinainte stabilită. Planul lucrării, pe care îl putem deduce din sumar cât și din schemele lămuritoare din Anexe are în vedere șase teme principale ale gândirii politice, specifice pentru trecutul țării noastre, deduse inductiv (sensul istoriei, societatea, statul, politica internă, relațiile internaționale și conștiința națională) teme adunând la rîndul lor 172 de subiecte adiacente. Graficele 15 și 14 ilustrează înscrierea în timp a tuturor politogramei studiate — extrase din lectura a 302 scriitori și 2049 texte — realizate pe cel trei regiuni (Muntenia, Moldova și Transilvania), arătându-se apoi cronologic frecvența lor în succesiunea epocilor.

Ni se înfățișează astfel, dintru început oglinda globală, pe regiuni, și apariția în timp a politogramei, astfel încît ne putem da seama în ce moment anume un concept politic a fost mai des utilizat/sau cînd interesul pentru el a slăbit. În comentariul articolului respectiv autorul arată cauzele acestor variații semnificative pentru atitudinea reprezentanților unei epoci față de un concept sau altul.

Metoda permite să se surprindă un consens politic general dintr-un moment anume, ținînd de mentalitatea unei colectivități — în cazul de față poporul român — și nu viziunea unui autor izolat, a unui grup sau a altuia. De la sine înțeles că efortul depus pentru a deduce trăsăturile esențiale dintr-un număr atît de mare de scrieri este considerabil. Operația de a disocia con-

ceptele din documentele consultate și din cărți, de a le repartiza după poziția paragrafelor, raportîndu-le apoi la evenimentele și aspectele conjuncturale ale epocii, de a comenta apariția, frecvența, finalitatea lor vădesc o pregătire și competență pe care doar un cercetător științific cu o temeinică pregătire o putea avea. Folosind calculatorul electronic, instrument uzitat în prezent de istoricii din Apus (indeosebi pentru ordonarea materialului folosit în lucrările de istorie cantitativă), Vlad Georgescu a recurs la mijloace adecvate pentru a înmănușea în registrul celor șase teme fasciculele de concepte politice extrase din constelația nemărginită a documentelor. El reușește astfel să efectueze descrierea globală a unei tendințe, să marcheze atingerea unui prag calitativ (ceea ce numim în prezent curentul de opinie politică), sau, invers, risipirea acestui consens, punîndu-se în lumină cauzele apariției lui, ale creșterii sau tendinței de degradare, precum și consecințele, pe multiple planuri, ale ideii politice cu caracter general.

Considerînd întreaga evoluție a ideilor politice românești, Vlad Georgescu, constată că în secolul al XVI-lea domină teme de filozofie a istoriei de inspirație renescentistă. Problema relațiilor între straturile sociale se pune mai tîrziu, la un interval apreciabil, odată cu apariția teoriilor de acest fel din Apus. Avînd în vedere suzeranitatea otomană, este firesc ca apelul pentru unire a celor trei țări române, proiectele de reformă etc. să aibă un caracter singular și un ecou mai redus, atîta vreme cît nu existau libertăți iar mentalitatea se vădea puțin permeabilă valorilor politice occidentale. Spre deosebire de ceea ce s-a întîmplat în Occident, politogramele au devenit mai frecvente în momentele de decădere economică sau de stagnare (pag. 351), existînd adesea o lipsă de concordanță între expresia lor și reperele sociale sau politice.

Totodată, trebuie să luăm în considerare că pînă în secolul al XVIII-lea scrierile sînt mai puțin frecvente — știutorii de carte, rari. Pentru o lungă perioadă de timp, tradiția are însemnătatea ei, practica constituînd adesea un fond de referință (pag. 352). Multe concepte, transmise de la o generație la alta, nu pot fi găsite în scrieri, le putem doar presupune. Ne surprinde, de pildă, faptul că statisticile însumează pentru Țara Românească doar 51 de politograme pe care le găsim în documentele adresate Turciei față de 61 cu destinația Rusiei (în cadrul memoriilor și proiectelor de reformă redactate pentru străinătate), deși impactul otoman a fost cu mult mai îndelungat și apăsător decît cel rusesc. Vlad Georgescu consideră, pe drept cuvînt, că numărul redus de concepte din prima categorie este „expresia autonomiei de care se bucurau Principatele, a faptului că puterea suzerană nu se amesteca... În problemele de organizare internă a țării” (pag. 31). Dar la această observație putem adăuga argumentul că autoritatea împilatoare a Turciei a stabilit un fel de tradiție a tiraniei ei, deșteptînd reacții scrise doar în timpurile mai noi (în epoca încercărilor de supremație a Rusiei, ceea ce explică numărul mai ridicat de politograme hărăzite acesteia din urmă).

Nu numai tradiția completează în absolut scrierile rămase, pe temeiul cărora autorul deduce o serie de trăsături ale gândirii politice românești, ci — mai ales pentru epoca mai veche — și ima-

ginile zugrăvite, cu clare semnificații în epocă. În pictura exterioară din Moldova poziția ortodoxiei românești față de alte confesiuni creștine (catolice, armenice) este mai glăsuitor arătată și cu autoritate egală — adresîndu-se întregii suflări — decît în documentele aparținînd lui Neagoe, Azarie sau Petru Movilă (pag. 255—256).

Dacă în epoca luminilor gîndirea politică românească se deosebește de aceea a grecilor, pentru care „lupta cu latinii a constituit un țel permanent al cercurilor conducătoare” (pag. 80), în Evul Mediu rezerva față de catolici este aceeași ca și cea a urmașilor Imperiului de Răsărit. Evident, se pot ridică întrebări în legătură cu această atitudine a unor voievozi care au luptat sau au avut o țintă cruciată, întreținînd legături cu Roma și protejînd așezările catolice, ca Neagoe Basarab sau Petru Rareș, de ce ei și-au subliniat pe planul credinței o distanță atît de apreciabilă, încît să reprezinte în pictura exterioară grupul de „latini” alături nu numai de ceata Armenilor dar și de cea a ereticilor turci. Explicația poate fi că ideile religioase erau altele decît cele politice.

În afară de conceptele nescrise ale tradiției și de elocvența imaginilor zugrăvite, există de asemenea o serie de documente, rapoarte, tipărituri aparținînd străinilor dar menționînd idei și afirmații ale românilor. Folosînd în exclusivitate politograme ale acestora din urmă, suntem privați de o serie de măturii ale politografilor străini. (Dar însumarea acestora în cuprinsul lucrării ar fi necesitat forțele unui institut întreg și nu ale unul singur cercetător). Să dăm un singur exemplu. Autorul afirmă că dincolo de lupta de cruciadă românii nu ar fi fost interesați să contribuie la efortul de independență al popoarelor din Balcani (pag. 257 și 317). Dar din jurnalul cavalerului Walerand de Wavrin din 1445, aflăm că Vlad Dracul afirma cu mîndrie cardinalului Condolomieri: „Dacă îmi pot redobîndi întreaga cetatea mea (Giurgiu n.n.) atunci chiar și femeile din Țara Românească cu furcile lor de tors, vor fi în stare să recucerească Grecia”.

Vlad Georgescu a prezentat și interpretat politogramele cu perfectă obiectivitate, fără exaltări de prisos dar nici minimalizări neverosimile, numai pentru a pune în evidență lipsa de părtinire. Contribuțiile istorice ale boierilor (trecute sub tăcere de istoriografia marxistă) sau abuzurile lor, ineficiența burghezilor de la orase într-o epocă în care nu atinseseră maturitatea, lipsa de acces spre conducere a păturii țărănești sînt imparțial puse în lumină. Analizînd cu competență ideile politice românești, stabilind modelele unor epoci diferite (pentru timpurile mai vechi Aristot, G. Vico sau J.J. Rousseau), Vlad Georgescu este preocupat nu numai de reflexele filosofiei istoriei în gîndirea politică de la noi ci și de atitudinea cîrturarilor față de destinele țării, de eforturile lor pentru a găsi soluții la diferitele neajunsuri.

Evocînd, de pildă, întregul spectru al cauzelor decăderii, așa cum le formulau politografilor ce se refereau la poziția geografică a țării, împrejurările politice externe, coruperea moravurilor, autorul plîmbă un reflector asupra peisajului întregii gândiri din epocă (pag. 47—54). Mai tîrziu, el explică abundența ideilor politice din secolul al XVII-lea, în documentele a-

drăsate curții Habsburgice, prin ranta Românilor din Principate că Atria le va sprijini programul național (pag. 31).

Avînd a analiza, pe de-o parte, tendința retrogradă a unor boieri de progresul politic și social, pe alta exagerările celor ce credeau, secolul al XIX-lea, în principiul revoluției și reformelor, Vlad Georgescu denunță cu aceeași obiectivitate conservatorismul înghețat și lipsa patriotismului a unora, cît și excesele magogice ale revoluționarilor, favorizînd adesea aberațiile comunismului calificare admirabilă găsită de Ba Catargiu (pag. 110), exprimînd o previziune.

Observațiile cu caracter general lui Vlad Georgescu cît și cele le-

mariana costescu

Lumina inserării mele

Convoiul lung al gândurilor mele
indoaie lungul șir de nenufari
ce așezați în cozi cântau Cadrilul
bineînțeleș, la un pian imaginar.

Părea că ziua își pierduse clipa
și se-nforcea bezmetică-napoi
grișînd și stradă și intrarea principală

Părea că noaptea coborase peste fire
și se-nnoptase orizontul tot
cuprînsă de un meșteșug argila

fugea de foc, ca de un rug

Părea că se-nvrăjbișe-n osanale
culoarea ultimului căz avut
și se pierdeau cu scoicile pe cale
potcoave

Drumul

Lumina smălțului pe-un dinte privăjit
dus în erori
în mări e perlă
aduc frumoase jerfto unui Zeu

cel care cred că pot să-ți faci rău

Din om în om se duc pe lungi cărări
cuvîntele care spun de noi, de tot
așa aflăm cum taurul ce mearge

poate urni un eșafod din loc

Glumesc. Dar poate că într-adevăr se
nasc

lumini cu gura încheștată
de un rapsod nătîng și orb

Perla rămâne-n scoica ce nu o desface
ea-n alte dăți
pentru a se ști de bine

—Așa se nasc lumini pe drum

Cumpăna

Cumpăna lumii ne arată osebiră
dintre ce-i bun și dintre ce e rău
pe lungă cale a desăvirșirii
mergea ades un soare rău —
Voiseră să nu mai știe
ce e din veacuri de gîtit
voiseră să ridă de o nostalgie
Cu glas perfid și ipocrit

Cînd l-am aflat trecuse leatul
el tot se îndemnau să meargă înapoi
voiseră să ridă de o nostalgie

și se-ascundeau în spatele unui
radioactiv ce transmitea blesteme
Ei apărați de vorbe-mi erau
și nu gîndeau că-s ale mele
mierea pe degete-și lîngeau —

Cumpăna lumii nu arată osebiră
dintre ce-i bun și ce e rău —

Cosmogonice

Curioșii fameni învrăjbiți cu lum
ne chinuiau ades dintr-un vâleat mu
și se credeau îndreptățiți a face
din minc alt ceva decît eram

O victimă cu multe dureri

cașa gînd
că sînt îndreptățiți a face
și stelele se minunau în cer
Cum poate fi atîta nedreptate
în țara-n care m-am născut —

Doar luminoase stele căzătoare
din ceruri aduceau minună
și preschimbate-n flori și vorbe
mai reușeam cu ele să-l îmbun —

Doar luminoase stele căzătoare —

liza minuțioasă a unor tendințe sături politice, ne apar pătrunse știință față de realitățile de-olo de această distanță a omu-— de o înțelegere a lor și de o re umanistă, care transpare în erațiile și reflecțiile pe marginea infățișării. El pune, de pildă în titudinea lui Miron Costin, „asistă asupra caracterului pre-existenței umane“ (pag. 44), cu ența față de o decadentă reală mai gravă din vremea domniei te când nu se mai caută moti-vestei înapoieri, prezența nefastei și domnești fiind cu mult mai lect în prima jumătate a secol-ului XVII-lea. Totodată, Vlad-escu arată că misiunea cruciată anilor, o trăsătură de început a lor despre lume, descrește con-til în epoca fanariotă dintr-o se-moțiune judicioasă „Cine mai vorbi de o misiune europeană, în le limitării autonomiei, ale orien-ții societății, ale ruperii de civili-ontinentului?“ (pag. 79).

este interesantă, chiar pentru lec-vertizat, este prezentarea jocu-plex și subtil de autonomie a Române în condițiile plății tri- de-a lungul unor meandre și momente de criză în relațiile ționale, pe care autorul le ur- e cu sagacitate și cu fin spirit (pag. 275—307).

te comentarii privind întreaga rărare a istoriei, a destinului se- al Țărilor Române, aceste luări- tie pe marginea unor fenomene din documente, conferă un far- eal lecturii unei cărți destul de în privința structurării și densă- nctul de vedere al conținutului.

ntreaga lucrare putem deduce politografiilor, mai limpede sau t formulate, precum și mijloa- comandate sau folosite efectiv, fost cazul, în vederea realizării sigur că preocuparea importantă aceea de politică externă, mai tă statistic decît cea internă de multe ori în subordinea can-

titativă, valorică și aplicativă“ (pag. 349), deoarece Țările Române, situate la frontierele unor imperii lacome în permanentă expansiune, au avut a face față, fie prin cererea unor anumite garanții, fie mai ales prin proteste, a- acestor forțe dominatoare.

Foarte importantă este stabilirea rit- micității unor praguri valorice ale poli- togramelor, în care fondul de idei, continuându-și evoluția, apare conside- rabil îmbogățit: între 1670—1690 pre- domină valoarea etnică; între 1770— 1780 accentul cade pe valoarea poli- tică externă și pe cererea de indepen- dentă; între 1821—1830 precumpăni- toare sînt problemele de reorganizare instituțională internă; între 1848—1859 a dominat valoarea națională și socială.

Totodată, s-a urmărit raportul între pragurile valorice cantitative și cele aplicative: în veacul al XVIII-lea, de pildă, se propune alcătuirea unei con- stituitii moderne dar realizarea acestui deziderat a avut loc doar la 1831; tot în veacul al XVIII-lea s-a cerut, în re- petate rînduri, adoptarea unui regim monarhic constituțional, dar de-abia sub Cuza-Vodă se obține această formă de guvernămînt: unirea, cerută de Divanul țării în 1772, se realizează în 1859.

Concluzia, foarte importantă pentru înțelegerea destinului poporului român și cu aplicare și la situația în care se afla în 1987, data tipării cărții, este că acest decalaj între teorie și practică s-a datorat, în primul rînd, ames- tecului străin: al Turcilor, Austriecilor și Rușilor. În secolul XX doar al acestora din urmă.

În lucrarea sa Vlad Georgescu acordă prioritate valorilor politice (pag. 355) „valoarea politică este determinativă și pentru evoluția altor valori cum ar fi cea economică, culturală, morală.“ etc.), deși ele nu pot avea întotdeauna întietate. În Kuwait și Kathar, de pildă, factorul economic — petrolul — este determinant pentru definirea vieții locuitorilor acestor țări, după cum factorul moral ne apare încă predominant într-o Japonie în plin progres econom- ic. În fostul bloc sovietic, factorul poli- tic, impus și nepopular, era mai puțin determinant decît factorul moral și cul- tural iredentist, prin care definea exis- tența și valoarea locuitorilor de acolo.

Vlad Georgescu privește slavonis- mul din Evul Mediu românesc ca „o haină străină... ce nu i se potrivea nici ca origină, nici ca suflet“ (pag. 235), condamnare severă și, poate, nedreaptă. „Haină străină“, în care a scris Neagoa Basarab și care a fost purtată timp de secole?

La pag. 21 se afirmă — desigur din- tr-o inadvertență — că în secolele XIV și XV violența politică a fost îndreptată exclusiv împotriva voievozilor. Avem însă cel puțin un caz, cînd voievodul a făcut să cadă multe capete boierești; Vlad Tepeș.

La pag. 16 se constată că, în privința călătoriilor politografiilor, Europa Cen- trală ocupă primul loc față de celelalte părți ale Europei, ceea ce ne pare fire- resc, deoarece Transilvania — inclusă în statistici — a făcut parte din imperiul Austro-Ungar, începînd din 1688.

La pag. 336 se invocă titlul lui Ștefan cel Mare „Voievod al țărilor Moldovei și Valahiei“, care figurează începutul Cronicii Moldo-Germane, pentru a se sublinia concepția de unitate a celor două țări. Dar nu știm dacă nu este vorba de un titlu adăugat fie de copistul manuscrisului original (ni s-a păstrat doar o copie) sau de traducă- torul în limba germană a cronicii in- terne a lui Ștefan cel Mare.

O serie de statistici și grafice din ca- pitolul „Politografii“ infățișează rap- portul politogramelor între cele trei țări române, permițînd să se constate că, în privința acestor concepte, Tara Românească depășește cu mult Mol- dova (pag. 35, 36) ceea ce ilustrează nu numai raportul între volumul preocupă- rilor politice ale celor două țări, ci și o oarecare forță a posibilităților lor sociale, un spor de prestigiu al Țărilor Românești față de Moldova pe plan eu- ropean.

Deși Vlad Georgescu și-a mărturisit cu modestie „limitele cercetării“, car- tea sa **Istoria ideilor politice românești (1369—1878)**, de largă erudiție și com- petență interpretare, permite să se de- ducă — ceea ce nu era posibil pînă acum — o importantă trăsătură a spiri- tualității românești, năzuința politică către libertate și viața socială armo- nioasă. Nici un moment Românii nu au încetat să arate un interes major pentru aceste idealuri, găsînd mereu forța de a se desprinde de realități po- trivnice, de a lupta pentru siguranța persoanei și a averii, pentru libertatea cuvîntului și libertatea de adunare, pen- tru dreptul de a călători, adică pentru ceea ce li s-a contestat decenți întregi. (1987 — n.r.) Prin însuși conținutul ei, cartea lui Vlad Georgescu a glăsuț ca un protest, alăturîndu-se nobililor te- luri ale exilului românesc.

Pavel Chihala

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

De data aceasta în prima bancă profesorii Pompiliu Marcea și Al. Dima (Fotografie din 1970)

Profesorul Al. Piru părăsind Senatul

La o țigară: Ion Th. Ilea și Petre Bucșa

În plin soare Ion Coja și Damian Necula

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE EVREI

CAPITOLUL 12

Pilda de răbdare și sfințenie a lui Iisus Hristos însuși. Indemnuri spre virtute.

1 Astfel că și noi, având împrejură-ne atâta nor de martori⁸², să lepădăm tot ceea ce îngreuiază și tot păcatul ce cu ușurință ne'mpresoară, și cu stăruință să alergăm la întrecerea ce ne stă'nainte.

2 Cu ochii țintă la Cel Ce începe credința și-o desăvârșește, la Iisus, Cel Ce'n locul bucuriei care-l stătea'nainte a îndurat crucea, în disprețul rușinii, și a șezut de-a dreapta tronului lui Dumnezeu.

3 Gândiți-vă dar la Cel Ce asupra-Și a răbdat de la păcătoși o astfel de împotrăvire, ca să nu vă lăsați pradă oboselii prin slăbirea sufletelor voastre.

4 Voi încă nu v'ați împotrăvit până la capăt luptându-vă cu păcatul.

5 Și-ați uitat îndemnul care vă vorbește ca unor fii : **Fiul meu, nu disprețuie certarea Domnului, nici nu te descuraja când ești mustat de El ;**

6 că pe cine-l iubește Domnul, pe acela-l ceartă și biciuiește pe tot fiul pe care-l primește.

7 Dacă e să'ndurați, e pentru certarea voastră ; Dumnezeu se poartă cu voi ca cu niște fii. Și care este fiul pe care tatăl său nu-l ceartă ?

8 Dar dacă voi sunteți scutiți de această certare de care toți au avut parte, atunci sunteți copii nelegitimi, iar nu fii.

9 Pe de altă parte, noi i-am avut pe părinții noștri după trup care să ne certe și pe care i-am respectat ; oare nu cu atât mai mult ne vom supune Tatălui duhurilor, și prin aceasta să trăim ?

10 Pentru că ei ne pedepseau pentru puține rele, după cum li se părea lor, dar Acesta spre folosul nostru o face, ca să ne împărtășim de sfințenia Lui.

11 Orice certare nu pare la'nceput că e spre bucurie, ci spre'ntristare ; dar mai târziu, celor ce-au fost încercați⁸³ prin ea le pune'nainte roada cea pașnică a dreptății.

12 Pentru aceea, **îndreptați-vă mâinile cele slăbite și genunchii cei slăbănogiți ;**

13 faceți cărări drepte pentru picioarele voastre, așa încât ceea ce e șchiop să nu calcealături, ci mai degrabă să se vindece.

14 Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu-L va vedea pe Domnul,

15 veghind ca nimeni să nu se lipsească de harul lui Dumnezeu și ca nu cumva vreo rădăcină a amarului, odrăslind deasupra⁸⁴, să vă facă tulburare și prin ea să se'ntineze mulți ;

16 să nu fie cineva desfrânat sau necurat ca Esau, care pentru o singură mâncare și-a vândut dreptul de întâi-născut ;

17 voi știți că și după aceea, vrând el să moș-

⁸² Ca și la 2 Tim 4,7, imaginea este aceea a unor alergători pe stadion, înconjurați de mulțimea spectatoilor din tribune. Cuvântul „martori” are însă și o conotație spirituală, el însemnând și „martiri”, „mucenici”, „mărturisitori” — atât cei enumerați în capitolul precedent cât și cei prefigurați printr'un text cu o evidentă dimensiune profetică.

⁸³ Mai precis : celor exersați, antrenați în vederea unui scop.

⁸⁴ Citat liber din Dt 29,18 (rădăcina din care răsare stravă și pelin).

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, în curs de apariție la Editura Institutului Biblic

tenească binecuvântarea, drumul i-a fost închis⁸⁵ ; că n'a mai aflat loc pentru pocăință, deși cu lacrimi îl căuta.

18 Fiindcă voi nu v'ați apropiat de un munte ce poate fi pipăit⁸⁶, și de foc arzător și de negură și de'ntuneric și de vijelie.

19 și de glas de trâmbiță și de sunet al unor cuvinte în urma cărora cei ce le-au auzit rugatu-s'au ca nici un cuvânt să li se mai adauge,

20 deoarece nu puteau suferi porunca : **Chiar fiară de se va atinge de munte, să fie ucisă cu pietre sau străpunsă cu săgeata.**

21 Și atât de înfricoșătoare era priveliștea încât Moise a zis : **Inspăimântat sunt și mă cutremur !**

22 Dimpotrivă, voi v'ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul ceresc și de zeci de mii de îngeri în sărbătorească adunare,

23 și de adunarea întâilor-născuți care sunt scriși în ceruri⁸⁷, și de Dumnezeu Judecător al tuturor, și de duhurile dreptilor celor ajunși la desăvârșire,

24 și de Iisus, Mijlocitorul unui nou testament, și de un sânge de stropire care grăiește mai bine decât acela al lui Abel.

25 Vedeți să nu-l întoarceți spatele Celui Ce grăiește ; că dacă n'au scăpat de pedeapsă aceia, care l-au întors spatele Celui Ce prin cuvinte le aducea cerul pe pământ, cu atât mai mult noi, de ne vom îndepărta de Cel Ce ne grăiește chiar din ceruri ;

26 al Cărui glas a cutremurat atunci pământul, iar acum a făgăduit zicând : **Încă o dată zdruncina-voi nu numai pământul, ci și cerul.**

27 Iar cuvintele **încă o dată** arată schimbarea celor zdruncinate, ca a unor lucruri făcute, spre a rămâne cele ce sunt de nezdruncinat.

28 De aceea, pentru că noi primim o împărțire de nezdruncinat, să mulțumim prin aceea că'ntru evlavie și frică li aducem lui Dumnezeu bineplăcută slujbă.

29 Căci **Dumnezeul nostru e foc mistuitor.**

⁸⁵ Literal : (Esau) a fost refuzat ; respins.

⁸⁶ Muntele Sinai, în care Moise a experiat teribila sa întâlnire cu Dumnezeu (Is 19, 16, 18 ; 20, 19 ; Dt 4, 11).

⁸⁷ Creștinii din toate timpurile și locurile. Asimilați întâilor-născuți ai lui Israel, ei se bucură de toate prerogativele și privilegiile acestora (vezi și nota de la Lc 2, 7).

CAPITOLUL 13

Slujire bineplăcută lui Dumnezeu. Binecuvântare și salutări.

1 Să dănuie iubirea frățească.

2 Nu uitați iubirea de străini⁸⁸ ; că prin această unii, fără s'o știe, au găzduit îngeri⁸⁹.

3 Aduceți-vă aminte de cei închiși, ca și cum ați fi legați împreună cu ei ; de cei ce'ndură rele, de vreme ce și voi sunteți în trup.

4 Cinstiți'ntru totul să fie căsnicia, și patul ei fie ne'ntinat, căci Dumnezeu îi va judeca pe desfrânați și pe adulteri.

5 În felul vostru de a fi nu vă gândiți la bani⁹⁰ ; mulțumiți-vă cu ceea ce aveți, căci însuși El a zis : **Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi,**

6 așa ca noi să putem avea curajul de a zice : Domnul este ajutorul meu, nu mă voi teme ! Ce poate omul să-mi facă ?

7 Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, cei ce v'au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu ; la a căror săvârșire⁹¹ luând seama, urmați-le credința.

8 Iisus Hristos este același, ieri și azi și'n veci.

9 Nu vă lăsați amăgiți de învățători felurite și străine ; căci bine este ca inima să fie întărită prin har, nu prin mâncăruri de la care cei ce s'au datat la ele n'au avut nici un folos⁹².

10 Noi avem un Altar⁹³ de la care cei ce slujesc Cortului⁹⁴ n'au dreptul să mănânce.

11 Într'adevăr, trupurile animalelor al căror sânge e adus de arhieru în altar ca jertfă pentru păcat sunt arse în afara taberei.

12 Iată de ce și Iisus, pentru ca El să sfințească poporul cu sângele Său, a pățimit în afara porții.

13 Să ieșim așadar la El în afara taberei, purtându-l ocară ;

14 că nu avem aici cetate stătătoare, ci căutăm pe aceea ce va să fie.

15 Prin El deci să-l aducem purerea lui Dumnezeu jertfă de laudă, adică roada buzelor care-l mărturisesc numele.

16 Nu uitați facerea-de-bine și părtașia bunurilor, căci în jertfă ca acestea găsește Dumnezeu plăcere.

17 Ascultați de mai-marii voștri și supuneți-vă lor, că ei priveghează pentru sufletele voastre, ca unii ce au să dea seamă de ele ; s'o facă cu bucurie și nu suspinând, ceea ce nu v'ar fi de folos.

18 Rugați-vă pentru noi : căci suntem îndreptățiți că avem o conștiință bună, voind că'ntru totul să ne purtăm cum trebuie.

19 Dar vă rog s'o faceți cât mai devreme, pentru ca eu să vă fiu înapoiat cât mai curând.

20 Iar Dumnezeu al păcii, Cel Ce L-a sculat din morți pe Domnul nostru Iisus, Marele Păstor al oilor prin sângele unui testament veșnic⁹⁵,

21 să vă înzestreze cu tot ceea ce e bun spre a-l face voia, lucrând întru noi ceea ce e bineplăcut înaintea Lui, prin Iisus Hristos, Căruia fie-l slava în vecii vecilor ! Amin.

22 Și vă rog, fraților, să fiți îngăduitori cu acest cuvânt de îndemnare, căci vi l'am scris pe scurt.

23 Să știți că fratele Timotei a fost pus în libertate. Dacă vine mai degrabă, vă voi vedea împreună cu el.

24 Îmbrățișați-i pe toți mai-marii voștri și pe toți sfinții. Vă îmbrățișează cei din Italia.

25 Harul fie cu voi toți ! Amin.

⁸⁸ Filoxenia ; ospitalitatea.

⁸⁹ Celebra „filoxenia a lui Avraam” (Fc 18,1-8), dar și ospitalitatea lui Lot (Fc 19,2 ș. urm.).

⁹⁰ Literal : Purtarea să vă fie fără iubire de arginți ; dezinteresată.

⁹¹ Sfârșit al vieții. Felul în care cineva și-a încheiat viața este garanția credibilității lui în fața celor îndemnați să-l imite (din nou : a urma = a imita). Spre deosebire însă de oameni care, oricât de sfinți, pot avea umbre sau pot fi controversați, modelul suprem de imitat rămâne tot Iisus Hristos (precizare în versetul următor).

⁹² Prescripțiile alimentare ale Legii Vechi, precum și alimentele jertfite idolilor.

⁹³ Jertfa de pe cruce și cina euharistică.

⁹⁴ Cortul mărturie, din Vechiul Testament.

⁹⁵ Jertfa de pe cruce este aceea prin care Iisus a devenit Marele nostru Păstor, „Cel Ce sufletul Său și-l pune pentru oi” (In 10, 11).

Descifrări în poetica eului

Dizidența lui Radu Cosășu, eminamente estetică, ține de performanță. Este, deopotrivă, explicită și implicită, strict personală și civică. Deși povestește cu mult umor cum a fost reeducat ani la rând din cauză de dosar dar și de scandaluloasă pretenție să scoată la lumină adevărul integral despre orindulrea social-politică abia îngăduitoare cu dări de seamă măsluite și jonglerie cu realitatea, mai tot timpul cenzurată de vigilenții regimului, Cosășu nu capitulează. Merge mai departe. Comite încercarea de a însuși vervă existenței terne și frittă profund pe mai marii momentului prin setea lui de a cunoaște viața. Un mod de a spune ce îl atrag amănuntele ce definesc destine atunci când destin le se plitisească sau pactizează din disperare cu diavolul.

Stilul telegrafic din unele proze, talentul insidios de a viza ficțiunea acolo unde pentru autor realitatea nu are secrete, contribuie la o literatură autobiografică de tip particular. Niciunde nu s-a practicat mai acut erezia în plină dogmă a realismului socialist, apoi a realismului „fără pete”. Cosășu alege față cu ilustre modele r. versul exemplului lor. Flaubert sau Proust se în la distanță de real, iar când logica lui scelerată îi dezgustă, îl tratează cu ostilitate. Autorul nostru simte pe propria piele insolitul condiției în virtutea căreia e condamnat. Se dezice de aceea de lozințele fascinate de omul nou și de infernul purității lui mincinoase. La nivelul iscusinței sale narrative scriitorul se imbarcă, precum un aventurier, pe nava istoriei de zi cu zi a „paradisului” socialist. Dorind fiind să prindă vântul la pupă, să navigheze spre limanul eliberator. Reperetele lui sînt de alt gen decît cele proclamate solemn în documentele de partid. Se numesc: Iosif Babel, Hemingway, Malraux, Camus; ele îl ajută să la lecții de la profesori prea buni ca să-l părăsească la nevoite. Drept care autorul nostru învață să se refugieze într-o zare protectoare. Numele ei: pitorescul amar, tineretea-complice cu utopia, plauzibilul vecin bun cu candoarea în circuitul presupus de oculirea celor mai multe justificări, prozatorului parvine să stăpînească la perfecție o metafizică a neliniștii ce liniștește. Setea după o viață frenetică trece dincolo de inocență, se exersează în supraviețuirea ca luptă cu mizeria morală și sfîrșite nu satiric, în linia Mazilu, el stilizat ca replică la frazeologia și dezrădăcinarea cauzate de indiferență și mutilare oficială. Ochiul lui e suferind de aschii polemice. Pe vremea cînd Mircea Eliade sau Mihail Sebastian proclamau dreptul scrisului la imediatitate, nimeni nu bănuia că mai încolo, un alt adolescent va relua procedeul, teza acestuia (aici a omului de acțiune sentimentală finalizată ca subiect de meditație) și va obține un efect contrar. De emancipare din magia risipirii.

Pelerinajul în proximitatea prezentului, cu eroii lui de mucava, se salvează ascuțind de adîncuri. Și de semnele aceluiastrăfund de suferință, de mlsture și pustire pe care insul, burghez ca stare, îl convertește în sfidare a accidentului biografic, chipurile, condamnat de istorie.

Frapant în frenesia descoperirilor lui Cosășu nu e evenimentul din care se revendică: de regulă, este unul fie insignifiant, fie strict personal. Încă o dată scriitorul epulzează aici tema faptului divers dilatat prin personalizare. De exemplu cînd este trimis la muncă de reabilitare într-o fabrică, ca și atunci cînd străbate triumfal Calea Victoriei cu portvizitul captusit de un consistent drept de autor — la limită — ambele trăiri, cit și alte asemănătoare, pun la încercare timpul suspiciunii cu același tip de seninătate în miraj pe care nici o realitate atroce nu îi spulberă. Cosășu invocă mirajul, îl derulează ca efect al căutărilor lui totale și îl exersează terapeutic, validat în intenții.

S-a vorbit puțin, prea puțin, de întinderea mirajului în literatura lui Radu Cosășu. Mirajul este falnicul moștenitor al simptomatologiei umanului superior în tragismul cauzat de comunism. Pe dubla valență a voloesiei caragialene dintr-un actualizabil D-ale carnavalului, voloesie felicit paradoxală și participativ-ontologică precum în curentul folietonistic de sărbătoresc comprimat, practicată cu pre-

haiku

Punct de dincolo de simțuri —
unic
univers adevărat.

GLOSSĂ

Trunchiuri înalte deasupra zidului. Fragmentele de cer care ajung pînă la mine. Liniștea prea mare a camerel în care voi viețui de acum înainte ca un disperat, într-o singurădată de piatră bună, într-o formă curios insesizabilă. Și lumina care-mi circula pe față poate fi convinsă că există?

Îmi aduc aminte acum mulți ani cum am șters ultimul punct din textul unei poezii și-o clipă n-am mai știut dacă există. M-a cuprins o fulgerătoare amețală, senzația că nu eu sînt cel care șterg punctul, și-o porțiune din zidul odăii pe care mi-au căzut întimplător ochii mi l-a scurtcircuitat cu-nstrăinarea ei. Aș fi vrut să pot rămîne așa. Cineva să-mi ștergă pe totdeauna ochii din clipul acestei lumi — născîndu-i în alta. Iar trupul, Doamne, trupul să-mi fi rămas aici...

Am un vecin care vine acasă cu plinea pe cap. Noi îl zicem nebulă, el mănîncă liniștit și se poartă trist cu toată lumea; pe marile trotuare își gîndește saliva pînă-n punctul cel mai devotat; iar odată, în odaia de la mansardă, trecîndu-și mîna pe masa rotundă, și-a aflat în podul palmei un spin nevăzut, imposibil de localizat: „doar frecîndu-mi palma de obiecte el există bruscă — aproape ca un nume de om”.

Dungi de zăpadă pe acoperișul magaziei. Cîteva babe vin pentru lucrurile celui mort. Mahala ca un pumn în stomac. Ninge vertiginos. Zăpada crește lute. Cînd îmi va acoperi ferestrele întunecîndu-mi cu albul ei odaia, voi ști că a sosit timpul să-mi survoleze propriul neant, să-mi dizolvă privirile în țîșinile neunse ale universului. Nu am decît această cameră. Sînt omul care tace în lumină. Profit de lipsa de inspirație ca să studiez atent ferestrele, ultima pată de muscă, să particip la licitația norilor. În toate găsesc un alibi somnolenței mele imperiale. Mă dau jos din pat ca să trăiesc mai departe. O bătaie în ușa mă face să casc.

Constantin Abăluță

cădere de Al. Mirodan, Ion Băleșu, Teodor Mazilu, micșorat la Sorin Titel de rețineri.

Spre deosebire însă de cei care văd în anecdotică festivită sau dolorifică o soluție de salvare din brutalitatea dogmel, Cosășu maschează obişnia festivalismului, ca să trăiască o sărbătoare a lui tocmal atunci cînd încalcă dogma, cînd polemizează cu ea, cînd contrarietăză locurile comune. Cînd ne familiarizează cu rădăcinile lui etnice iudaice și cînd proclamă dreptul său la diferență, numindu-și rudenile, amuzîndu-se cordial de maniera lor de a-l procopsi cu lecții salvatoare. Cel treizeci de ani de literatură, din ciclul deceniilor 6-9, îi dăruiesc sensul pierdut al umorului insolit și îl îndrumă talentul spre recunoașterea teritoriului care-l conservă și comicul și onestitatea demersului demistificator. El, socul demistificator, straturii tulburi din cronica „puterii populare” așa cum parodiază barocul unui avatar, al cvadării din imediatul de fatadă, în cel nebănuit, nu o dată diabolic de complicat, în care penumbrelor vorbec mai convingător decît accentele căutate-allegorice. Notaua cu titlul ofera o strategie a explorărilor prin spațiile himerice.

Naratorul realizează această translație în primul rînd în ceea ce la mijlocul perioadelor interbelice s-a numit trăirism. Prozatorul se hrănește cu voie sau fără

din numitul trăirism, umple de învăță mînte o sumă de situații. Fie erotice utopice, idealizate de ispitele manihelișmului. Nu-i rezum aici biografia, însă precizez: Cosășu este primul la noi, în aceste ultime decenii, care reabilitează trăirismul, îl înscrie între tehnicile vizionare și, undeva, chiar doctrinare, apt de înnoire cit și de confort interior. Concluzia că lumea însăși nu mai suportă forțele ce o trag înapoi.

Conștient de acest adevăr, înaintea altor confrăți, Cosășu închiupie tineretea lui ca o perspectivă simbolică, distanțat de funestul prezent. Bătălia pentru prezent Cosășu o poartă alurea, în recupe rarea statutului său de individ incomosau de autor omnicins.

Buna înțelegere între trăirism și fascismul divulgării de sine completează drumul spre cetatea ideală. Trece pri eu, pecetluiește ființa scriitorului. Care îl cunosc vor fi remarcate cum mculează artistul cele mai nelinsemenat întimplări ca să le învie sub formă de istorie. Toată literatura lui are în ce mai înalt grad, vocația istorisirii; în refugiu el, curgerea haotică a faptelor s ordonează, se supune luminării inițialece. Devine chiar principiul ei constructiv, etalat la vedere.

Henri Zalis

ioan iacob

Poem în apropierea unui amfiteatru grec

Perfecțiunea nu e o problemă de stil.
Perfecțiunea e o problemă de iubire.
Ce curios să știu că ești, în același timp, atît de departe și atît de aproape de mine.
Cu tine am văzut astăzi Acropole și am vorbit mereu cu tine.
Ți-am cules frunze și marmură, două simboluri ale vieții și eternității.
Și mă întreb: dacă viața nu este eternă

Iubirea mea pentru tine nu cumva sfidează orice regulă umană și temporală fiind eternă?
Și mă întreb: ce este fericirea dinaintea acestei cetăți cînd noi trecători sîntem și ea este eternă.
Pentru eternitate însă am măsura acestor lucruri și am, de asemenea, iubirea ta.
Cu cîtă disperare și fericire strînsă în piept aștept vederea cu tine.
Te iubesc, eternitatea mea care mă faci să mă simt zeu al inimii tale.
Și-mi amintesc: perfecțiunea nu e o problemă de stil, ci o problemă de iubire.
Te iubesc, eternitatea mea care mă faci să mă simt zeu al inimii tale.

Să trăim pînă luni

Să trăim pînă luni într-o sferă albastră
Numită poveste, numită destin,
Nimic din ce-ți spun nu mai este poveste,
Ci doar viața noastră trăită felin.
Și sînt un copil îndărătnic ce-ți spun
„Ce mult te iubesc, să trăim pînă luni!”
Și tu — mai lucidă ca mine — mă vindec
Spunînd „Nu-i iubire” și „Nu sînt minuni”.
Va veni pentru noi poate-o zi fericită,
Nu va fi însă luni pentru stelele noastre,
Mîngîia-voi frunzișul cătîndu-ți iar pașii
Și voi fi fericit printre ierburile albastre.
Mereu mai lucidă ca mine mă vindec
Spunînd „Nu-i iubire”, „Nu există minuni”.
Ci eu, un copil îndărătnic, n-am leac de himere,
Ce mult te iubesc, să trăim pînă luni.

Nici un drum înapoi

Știu: nici un drum înapoi.
Totul în față.
Fericire ca o pînză a unei fregate,
adiînd, zbatîndu-se în vînt și peste valuri.
Cîtă fericire mi-ai dat și cîtă fericire ne-a fost dată.
Dar totul e o mare iluzie sau — cine știe? — o realitate fermecătoare.
Din păcate timpul ne împinge

politicos de la spate.
Și sîntem pe marginea unei prăpăstii binefăcătoare.
Sau a unui vis îndrăzneț, cine știe.
Din păcate sau din fericire mai avem un pas.
Timpul, în spatele nostru, politicos, adie.

Mi-e frig și mi-e dor de tine

Bate un vînt rece pe străzi luminate a sărbători.
Respir aer cu branhiile mele invizibile și de pic carnea serii cu trupul meu pietrificat de absența plecării tale.
O, dragostea mea fugară, mi-e frig și mi-e dor de tine.
Și nu vei ști aceasta,
Și nu mă vei auzi; eventual numai gîndul — fir de argint — ne unește meru, îndărătnic în puritate.
Trec tineri veseli, perechi-perechi, pe Bulevardul Carol.
Mă pierd în mulțime ducînd cu mine o inimă care bate.
Dacă ai putea întinde mîna, în vis, pînă la mine.
Sînt un animal ciudat, respir aer cu branhiile mele invizibile și mă gîndesc la tine.
O, dragostea mea fugară, mi-e frig și mi-e dor de tine.
Și nu am deasupra mea decît această noapte divină să-mi cer îndurare. Și noaptea mă va prin
În pieptul ei transformîndu-mă și pe mine într-o bucată de noapte.

EDENUL IMPOSIBIL

Pontru prima dată, după mai mulți ani, în 1992, prestigiosul BOOKER PRIZE, cel mai important premiu literar britanic, a fost acordat simultan la doi scriitori. Despre BARRY UNSWORTH (n. 1930, membru al Societății Regale de Literatură), autorul masivului roman istoric „Foamea sacră” („Sacred Hunger”), Harriet Harvey Wood, membră în Comitetul de decernare a premiului, scria într-un recent articol că Booker Prize vine să încununze opera unui scriitor care a dăruit literaturii engleze cărți de o remarcabilă distincție. Este de așteptat ca această recunoaștere a meritelor sale să atragă o dată în plus atenția criticii și a cititorilor asupra creației unui prozator de excepție. „Foamea sacră” a fost asimilată romanului istoric și, fără îndoială, ampla construcție epică, realizată de scriitor pe parcursul a aproape 700 de pagini, este o evocare a mecanismelor intime, a structurilor social-politice, pe temelia cărora în secolul al XVIII-lea, în plin iluminism și fermecătoare jovialitate într-o epocă în care sentimentalismul și sensibilitatea deveneau valori emblematice marcând trecerea spre lumea înaripată a romantismului, avea să înflorească nestingherit un infam comerț — comerțul cu sclavi — întunecind imaginea unei „poci” altfel pilduitoare prin interesul față de drepturile omului și valorile umane. Pe de altă parte însă, operă a unui fin moralist, a unui artist rafinat de o nobilă structură spirituală, cartea lui Barry Unsworth este și o amplă „povestire filozofică”. Titlul ne duce în mod firesc cu gândul la tulburătoare locuține (vers) vergiliană — „auri sacra fames” — căci despre blestemata, neostoita, sete de aur este vorba în această carte, dar ea este scrisă, totodată, — acțiunea, să nu uităm, este pla-

tuată pe țărnișele însoțite ale Floridel. Dorința de a mai putea recupera ceva din averea pierdută a tatălui său, siguranța unor noi afaceri și gândul de a se răzbuna pe vărul său, medicul Matthew Paris, în care Erasmus Kemp vede un instigator la revoltă, îl determină pe acesta din urmă să pornească în căutarea așa-zisilor răzvrătiți. Și, într-adevăr, vasul purtător de sclavi nu se scufundă — Echipajul și negrii se răsculseră împotriva tiranicului căpitan Thurso — personaj tipic pentru epoca în care trăiau — și apoi, albi și negri, laolaltă, alcătulseră o așezare umană izolată de restul lumii, unde trăiau într-un soi de utopie naturistă, refăcând, într-un fel, Edenul original. Mica lor colonie se constituise într-un „spațiu privilegiat — unde ființa umană viețuia dincolo de rigorile nefaste ale banului și guvernării, unde nu existau sclavi și robie, toți oamenii erau egali, trăind într-o aurorală armonie. Numai că această benefică societate umană este soriță eșecului nu numai datorită presiunilor lumii din afară ci și unui morb lăuntric căci s-ar părea că instinctul de dominație, setea de bani, își spun și aici cuvântul. Finalul cărții este dramatic, el marchează nu numai tragedia personajelor dar și eșecul unui ideal. Teoriile rousseauiste cu privire la omul în stare naturală, la bunătatea originară a omului și putința vieții dincolo de rigorile „setei blestemate de aur” se dovedesc iluzorii. La urma urmelor, pare a sugera autorul, pacea, dreapta cumpănă și armonia Edenului nu sînt posibile. Omul nu este corupt în sine, dar viețuirea în societate îl împinge la crime, păcat și lăcomie. Cartea lui Barry Unsworth are un final pesimist și autorul ar putea fi chiar bănuț de mizantropie dacă n-am avea în vedere că, de fapt, el nu susține o teză ci, mai degrabă, cu detașare și obiectivitate, dar și cu un soi de difuză melancolie, ne înfățișează o realitate. Autorul este un moralist. El vrea să ne avertizeze de turnura nefastă pe care o pot lua lucrurile din pricina limitelor noastre, iar „Foamea sacră” este o meditație lucidă, lipsită de prejudecăți, asupra omului și civilizației, o gravă punere în gardă. Căci dacă concluzia cărții sale este că într-o lume „degradată” prin civilizație, recuperarea Edenului este imposibilă, autorul este convins că menirea ființei umane, prin însuși potențialul său de puritate și bunătate, este de a trăi într-o societate mai bună, ce rămâne un veșnic ideal, atât de greu de atins. Cu sobrietate, autorul pare a ne pune la filele pas întrebarea „Cum este posibil?”, cum se poate ca ființa omenească să se comporte astfel față de semenii săi? În ultimă instanță, ca în orice operă artistică autentică, efectul acestor dense acvumulări de fapte este purificator. Barry

Unsworth este fără îndoială un scriitor de marcă. Sile să dozeze magistral de făsurarea firului epic și ridică edificii ample al cărții sale cu o artă a acumulării faptelor remarcabilă. Pe parcurs celor aproape 700 de pagini, cu lente descumpanitoare sau captivante însufleteiri ale firului epic, atmosfera tensionată ce duce spre revelațiile din fir face cartea deopotrivă tulburătoare și incitantă. Talentul său descriptiv este remarcabil. Autorul reconstituie cu miestrie chipuri și moravuri de epocă lumea mirifică și aspră a mării, Edenul țărmurilor însoțite ale Floridel, un lărg univers ce trăiește în virginală poezie. Apoi moralist, în tradiția scriitorilor trecute, el are o știință a înfățișării „vieții umane”, ce ne tulbură... Dar adevărul, prin revelațiile și misterul setei de aur, cum se face, pare a se întreba autorul că aceste ființe pe care cu atita delicățe le cuprinde în paginile cărții sale, și în stare de atita măreție dar și abilitate? Barry Unsworth este un povestitor din categoria acelor care știu să depezeze firul narativului cu calm, cu o învaluitoare și aristocratică liniste. O „înțelepciune bolșioiană”, un sentiment că știu mai de aproape ființa umană, transpare din paginile cărții sale. Simbolică în romanele nu numai figura plină de demnitate a doctorului Paris, îmbinând rigurile și înțelepciunea efluvile generoase ale sufletului dar și cea a pictorului Delbianc, care înflăcărează spiritele de pe vasele propovăduite ideile lui Rousseau. Pictorul are harul de a transpune pe pânză imaginea fidelă a modelului său, păstrându-l în același timp tainele celei mai adânci, adevărul ființei lăuntrice. În întâmplătoare și se pare apoi și obseșcu doctorului Paris pentru opera înaintașului său, William Harvey, descoperitorul circulației sîngelui. Matthew Paris trimite de din latină tratatul acestuia. Descoperim așadar un text din vîrsta aurorală a științei, cînd acesta se învecina benevolescu poezia. Demersul doctorului Paris prezintă o încercare pasionată de a cunoaște mai bine inima, organul cel mai tainic fără de care ființa umană însuși nu ar fi puțin și viața este de răscoală. Și astfel ajungem la una dintre întrebările fundamentale ale cărții. Oare prin suferință (în acest context o tranșare la torusul „agere et pati” nu este lipsită de interes) omul poate deveni mai bun? Răspunsul este revelatoriu pentru convingerile umaniste ale artistului. Cartea pare a sugera că dacă suferința nu face neîndoielnic mai înțelepti, căci spre bunătațe ne sînt într-un fel deschis

Virgil Lefter

Barry Unsworth: „Sacred Hunger” Hamish Hamilton, London, 1992.

cărți despre care se vorbește

Jaan Kross:

NEBUNUL ȚARULUI

Carlos Garcia Gual

Avem în față o relatare care, gândesc, i-ar fi plăcut foarte mult lui Georg Lukacs, dacă el ar fi trăit destul pentru a o putea citi. Pentru că îndeplinește în mod exemplar condițiile din a sa Teoria romanului, ea fiind una din operele de excepție ale genului. Nu numai că are drept protagonist un indiscutabil „erou problematic” într-un încordat și solitar conflict cu lumea socială, ci și faptul că figura sa ne-o prezintă din perspectiva oarecum burgheză a cronicarului, un martor obscur care își elaborează jurnalul său secret despre istoria eroului și a familiei sale. Cu un realism clar și o descriere de caractere de cea mai bună factură stilistică, cu scene de un dramatism surprinzător și simple peisaje estoniene, *Nebunul țarului* este un roman de structură clasică și de magnifică intensitate psihologică.

Este util să subliniem mai întâi acest lucru. Avem o mostră de literatură estoniană de azi, adică, a unei literaturi tinere a unei țări ce și-a câștigat recent independența. Ea nu este, sub nici un aspect, o narațiune juvenilă, năvă sau epică, ci un text de o maturitate intelectuală notabilă, și formală, în cea mai bună tradiție a romanului european. Conexiunea sa cu rusa este poate cea mai evidentă, însă Jaan Kross — traducător al lui Shakespeare, Balzac, Romain Rolland și Stefan Zweig — este un romancier format și informat al literaturii europene. Personajele sale vorbesc nu numai estona și rusa, ci și

franceza și germana, limbi de cultură în Rusia secolului XIX, și nu ignoră nici engleza și latina.)

Jaan Kross s-a născut în 1920, a făcut ani de închisoare odată cu invazia nazistă și a fost condamnat de ruși la muncă forțată în Siberia, timp de mai mulți ani (o trăsătură pe care o împărtășește cu protagonistul romanului).

A mai scris alte șase romane și mai multe volume de poeme, care îi consolidează prestigiul și iscusința sa literară.

Nebunul țarului poate fi catalogat ca un roman istoric, pe măsură ce faptele sale, personajele și ambianța, re Creează niște figuri reale și o epocă din trecut. Aici avem memoria tragică a nobilului estonian Timotheus von Bock, erou și prieten al țarului Alexandru I, care a fost închis timp de nouă ani într-o tenebroasă fortăreață rusească și declarat apoi nebun, fixându-i-se domiciliu obligatoriu la ferma familiei sale din Livonia, până la moartea sa violentă. Avem aici o impresionantă reconstituire istorică a vieții cămpenești într-o regiune baltică în anii imediați următorii înfrângerii napoleoniene. Acțiunea se desfășoară în prima jumătate a secolului XIX în această provincie nu prea îndepărtată de Sankt Petersburg. Personajele sunt, aproape în totalitate, lor istorice, și Kross aduce un omagiu memoriei colective acelei Estonii supusă intențiilor despotului suveran al tuturor Rusilor și a miniștrilor săi.

Însă, se poate ca acest calificativ de roman istoric să fie prea îngust și reductiv pentru o relatare ca aceasta. (Fără doar și poate evocă un trecut istoric, însă alianța dintre romantism,

naționalism și colorit local, care, de la W. Scott la H. Sinkiewicz, împingea ză genul, nu se întărește la el.) Cu un ritm narativ excelent — putem admira dibăcia cu care într-o relatare în formă de jurnal se reușește această continuă tensiune — nu este altceva decât istoria unui destin straniu și crud. Sau, mai bine zis, nu numai a unui singur, ci a două; având în vedere că între protagoniști, acest magnific Timotheus von Bock, a cărui arogantă noblete și dorință a sa de adevăr și justiție, îl precipită în catastrofă și nebunie, și cronicarul jurnalului, Jakob, cumnatul său, bărbat cu viață obscură, martor resemnat, tăgănit din popor și

reîntors apoi în lumea de la țară, ca este conștiința și vocea dramel politice și umane, există un duel de fidelități.

Nebunul țarului, după cum descoperă cititorul, este contrastul — impresionant, dialectic, revelator — între aceste două figuri. Colonelul von Bock este un autentic protagonist tragic, dintr-un soi de propria sa sinceritate, de patriotismul său liberal, de disperata noblete. Jakob, martorul tăcut, este vocea anonimilor a simțului comun. Primul, un erou care trăiește după el durere și la ruină pe toți ai săi, pare fi un personaj din Pușkin sau de Tolstoi. Patriot inflexibil, este ca erou de tragedie greacă. Numai că nu se înfruntă vechilor zei, ci despotismul țarului, Cronicarul, Jakob, singur putea fi, în schimb, protagonistul unei povestiri de Cehov. Cu melancolia sa disperată și resemnat în viață obișnuită și istovitoare.

Romanul conține scene de neuitată forță dramatică, precum cea a ciocnirii în temnița întunecoasă dintre țar și prizonierul înnebunit, sau, pe alt ton, de părtășirea de Jakob și Queta. În paginile jurnalului alternează amintirile din anii trecuți și impresiile prezentului așa cum alternează gesturile exaltate cu însemnările familiare și cu descrierile ale peisajului. Contrastează de asemenea dragostea protagonistului și a sfetel sale, un magnific tip de femeie, o amorurile cronicarului, prozaice și a tumbale.

Există figuri secundare de foarte atrăgător profil, foarte bine desenate, contele Pahlen, care cultivă portocalele sale amare în exilul său nordic; administratorul care nu renunță la faptul de a fi spion; câțiva profesori la Universitatea din Tartu; frații colonului și inclusiv acest ambiguu Alexandru I, care, pe deasupra despotismului său, păstrează față de amicului lui nebun o stranie solitudine și patetică răscoală.

Textul ne oferă, în cheie romanesca, o profundă reflecție asupra libertății de gândire și a căutărilor adevărului, cu o narare de ritm excelent și structură precisă, cu un limbaj eficient și clar, intenș poetic uneori prin însăși simplitatea el. Lectorul se simte prin în această densă, intrigantă și dramatică trmă, de singulară adâncime psihologică și de melancolică tonalitate finală.

În românește de Ezra Alhas

O carte rarisimă:

Fleurs de la Roumanie; ou recueil de poésies roumaines, anciennes et modernes (Hertford, Angleterre, 1856)

Kostas Uranis VIAȚA LITERARĂ ÎN ROMÂNIA

Născut în urmă cu peste un secol (1890) la Constantinopol, Kostas Uranis, de la dispariția cărui s-au scurs patru decenii, diplomat de carieră și ziarist, și-a câștigat un loc inconfundabil în peisajul literelor neoeleene. Unul dintre poezii grecești cel mai mult traduse în străinătate, Kostas Uranis a adus prin creația sa o contribuție esențială la înnoirea liricii elene prin familiarizarea ei cu direcțiile specifice climatului european al vremii. Autor a numeroase cărți de memorii de călătorie, Kostas Uranis este, alături de cretanul Nikos Kazantzakis, unul din cei mai talentați cultivatori ai acestui gen în Grecia. Volumul De la Atlantic la Marea Neagră (publicat postum, în 1957, în monumentală ediție de Opere complete, 12 volume, apărută sub îngrijirea soției sale, Eleni Uranis, critic literar și fondator al celui mai important premiu acordat de Academia ateniană), în care înserează impresiile din cursul celor două călătorii întreprinse în România în 1937 și 1939, l-au consacrat pe scriitor drept unul din marii admiratori și prieteni ai țării noastre — „dintre țările pe care le-am vizitat, pe unele le-am îndrăgit, pe altele le-am admirat, România am fericit-o, pe bună dreptate romanii a numeau Dacia Felix. Este locul cel mai binecuvântat de zeii pe care l-am văzut în viața mea”. Am preferat paginilor vibrind de lirism în care sunt descrise frumusețea și pitorescul melegurilor românești, surpriza călătorului în fața nebanuit de tumultuoasei vieți culturale a capitalei,

Dacă o lună de sedere în România, unde am fost ca invitat al Ministerului Presei, nu-mi dă dreptul să mă refer la literatura ei, la tendințele și izbindurile ei (din moment ce nu cunosc limba română), să-mi fie îngăduit totuși să consemnez câteva lucruri despre viața ei literară, cel puțin în manifestările ei exterioare.

Am petrecut mai multe zile în compania scriitorilor și jurnaliștilor și impresia mea a fost că literatura și reprezentanții ei în România nu numai că nu se află

la marginea vieții sociale sau a un caracacter parazitar, ci sint apreciați și onorați la fel ca în țările europene cele mai evolute pe plan cultural.

În acest loc, unde două regine, Carmen Sylva și Maria, au fost ele însele, una poetesă, cealaltă prozatoare, lumea urmărește cu viu interes producția culturală. Cartea, aici, nu este ca în Grecia, „o marfă care este scoasă la vânzare... dar nu se cumpără”. La București, în cursul Săptămânii Cărții Franceze, de pildă, s-au vândut în trei zile cărți în valoare

de un milion de franci. Pentru hrana spirituală românii nu se mulțumesc, precum grecii, cu „ensatz”-ul oferit de ziare. Ei merg la sursă: cartea.

La București n-am văzut cărți de curind tipărite să se vindă cu paginile netăiate; am văzut în schimb un lucru care nu poate fi văzut nicăieri altunde: în marile magazine, de tipul „Louvre” sau „Lafayette” de la Paris, există alături de raioane de confecții, cosmetice sau țesături, și raioane de carte. fapt ce arată că în România cartea este o marfă ce se bucură de mare căutare.

În Grecia, recitarea unei cărți este un fenomen la fel de rar ca apariția unei comete. În România acest lucru se întâmplă foarte des. Până și tinerii, care abia au debutat, își găsesc editor în persoana... regelui; cărțile lor sint tipărite în ediții de lux de Fundația Carol, care e finanțată de rege și care-și extinde activitatea la editarea cărților devenite clasice.

Apoi, presa nu face în jurul cărților „conspirația tăcerii”. Critica de carte nu se realizează, ca la noi, sporadic și de către ziaristi binevoitori și ignoranți sau prieteni ai autorilor. Este regulată, ca și critica de teatru, și este exercitată de critici și scriitori renumiți.

Oamenii de litere se află aici în centrul vieții sociale. Conduc ziare, dețin funcții de stat de înviadit, se află în fruntea propagandei românești, saloanele mondene le sint larg deschise și pe Calea Victoriei s poartă discuții încofate de către toți cei care constituie „societatea” capitalei. Aici circulă toate știrile, se comentază toate evenimentele, se spun în șoaptă toate scandalurile, se trec în revistă toate subiectele și se face „spirit” din orice de către cei „qui tiennent le haut de pavé”, ca să folosesc un franțuzism. Îi vezi salutind pe „elegantese”, discutind cu oamenii politici, glumind cu personalitățile, birfind cu oamenii de lume, discutind cu ziaristii în cafelele devenite istorice și, cînd nu tronează la mesele care le sint întodeauna rezervate, îi vezi... agățați pe pereți, sub formă de schițe și caricaturi.

Pînă și în viața politică a țării sint numeroși oameni de litere care au urcat în poziții remarcabile. Iorga, de pildă, care s-a distins în toate genurile cuvîntului, a fost prim-ministru; Goga, conducător de partid și prim-ministru pînă mai ieri, este un valoros poet liric.

În sfîrșit, dacă Bucureștiul care este, din punct de vedere geografic, capitala europeană cea mai răsăriteană, face străinului impresia că se află foarte aproape de Occident, nu este atît pentru eleganța femeilor și viața „de societate”, ci în primul rînd datorită scriitorilor, artiștilor și ziaristilor care, prin contactul lor durabil cu literatura și cultura franceză, au creat de ani de zile și mențin cu succes un „climat” spiritual strîns înrudit cu cel al Parisului și la fel de plăcut...

(1933)

Prezentare și traducere :
Elena Lazăr

moda, altfel

HOBBY

La un liceu, într-o clasă de liceu, un profesor de liceu (chiar diriginte !) a propus elevilor o temă-test : „HOBBY”. Reacția a fost interesantă, fără mari surprize ; dar ce nu e astăzi interesant în legătură cu elevii și profesorii ! ? Majoritatea elevilor din acea clasă au demonstrat, fără să vrea, (ba chiar cu intenții „onorabile”) că nu sint perocupați de vreun hobby, ba chiar că nu știu ce înseamnă, deși folosesc sau aud termenul aproape zilnic. În rezumat, a fost o experiență salutară, de aici înainte în clasa aceea se va ști ce înseamnă HOBBY. De multe ori HOBBY ne salvează viața psihică.

Un elev a declarat că are ca hobby ecologia și literatura. Dumnezeu cu mila sa ! Abil, subtil și delicat, profesorul a corectat imaginea falsă despre hobby. O confuzie totală între ipocrizia alegerii și cunoașterea termenului analizat a fost respinsă. Și un al doilea elev a declarat că are ca hobby ecologia. În sfîrșit, după aceste interpretări „aiuristice”, Berci (un elev cu o personalitate extraordinară) a declarat că pasiunea lui este pictura și că această pasiune nu poate fi confundată cu hobby. Acest elev a deschis o ușită înțelegerei cuvîntului hobby. Un al doilea elev a vorbit despre plăcerea lui de a desena case, de la amănuntul exterior la amănuntul decoratiunilor interioare. Acest „real hobby” mi-a amintit de Horia R., un coleg de clasă al fiicei mele, coleg la Școala Generală, care avea, ÎNTR-ADEVĂR un hobby. În primul an de școală a început să construiască un „Oraș pentru

cafeți”, machete uluitoare, cu o urbanistică uluitoare, pentru vîrsta sa în ultimii ani a început să realizeze machete de mașini, imagini aie celor vechi și chiar ale viitorului, imaginat de el. Acesta este hobby. Un elev a mărturisit că în ciuda faptului că lubeste muzica, pictura, desenul vestimentar, teatrul, petrecerile, bijuteriile, păpușile, consideră că pentru el hobby e desenul vestimentar. Acesta este hobby !

Ca să facem o privire generală asupra termenului, îi povestim presupusa apariție și existență. La început a existat cuvîntul hobbyhorse, avînd înțelesul de „cal mic” (ponney). Trecind prin diverse aprecieri de categorii de cai (mici !) a devenit numele calului

preferat de copil, „calul de lemn”. Sensul pe care-l arată astăzi e căpătat de la Plăcerea cu care copiii călăresc un „cal de lemn”, utîind de toate. Minunăț transcendent ! Aceasta este ultima rădăcină de la care a crescut semnificația modernă a termenului hobby. Mulți pretind, că pentru cineva un hobby e periculos, că acesta îi distruge cariera. Nu iscălim la această părere. De multe ori o carieră distruge un om și un hobby salvează un om. Pretențiile semidocte, fanfaronade și ipocrite ale altora sint respinse din plecare. Cine nu știe ce face să nu aibă pretenții că face !

Corina Cristea

Urmare din pag. a 16-a

Un cargou pentru infern

gaz, comandante, vreau să-ți spun ceva. Trebuie să afli imediat că dacă i se va intenta un proces, sint gata să depun împotriva lui. Doar lovelele contează pentru el. Știi bine.

Vorbînd, au intrat în cabina transmisionilor, Bernier, zdrobit de oboseală s-a așezat pe un scaun turnant. De cîteva zile nu-și mai aranjase barba, care-și pierduse din rigiditatea care îi asprea trăsăturile. Parcă îi era greu să țină ochii deschiși. Rar, de parcă n-ar fi dorit dar o forță interioară îl obliga să vorbească, a început :

— Știi, Massimo, într-o mai mică măsură, cu unele nuanțe variînd după temperament, mi-e teamă că toți vom avea aceeași soartă... Noi și încă mulți alții de pe această curbă de planetă,

Italianul n-a răspuns. S-a întors spre aparate și manete. Bernier s-a ridicat și a ieșit din cabină. Pasul călca greu. Mersul era de om aproape bătrîn al cărui echilibru nu e prea sigur. Apropiindu-se de consola centrală s-a rezentat cu mîna de metalul cenușiu pe care se vedeau urme de jég.

În vibrația metalului se auzeau zgomotele macaralei, unele izbîlî ale materialului transbordat, cîteva strigăte.

Bernier și-a îndreptat privirea spre orașul pudrat cu lumina albă, spre munții pe care căldura îi clătina, spre marea pe care valurile scurte cretate de spumă se încrețeau deasupra unei hule încete.

O primă barjă se îndepărtează intrînd în radă. Oamenii care o manevrează vor coborî pe pămînt.

Secundul intră la timonă. Slăbiciunea lui îi produce frică, dar pare că n-a pierdut nimic din siguranță. Bernier îi comunică :

— Să-i pregătești pe oameni pentru plecare.

BERNARD CLAVEL

UN CARGOU PENTRU INFERN

Gaze toxice scapă din containerele închise în calele vasului Gabbiano. De douăsprezece zile cargoul otrăvit este respins din port în port.

Au așteptat douăsprezece zile. Douăsprezece zile nesfârșite, douăsprezece nopți fără vreo licărire de speranță. În jurul lor, printre ei, lipită de pielea lor, de hainele lor, impregnându-se în podelele, în pereții cargoului Gabbiano și în toate obiectele pe care le duce: putoarea. Nu conține să sporească. Plutește peste tot, aproape pipăibilă, aidoma ceței. Cu amenințarea de a fi invălușit, unul dintre ei ajung să-o vadă. Șiroiește de-a lungul culoarelor, curge în cascadă aici pentru a urca în altă parte. Își zămishește curentii. Imobilă prinziind parcă în capcană cargoul, în interiorul ei se pare că sălășluiesc multiple mișcări. Ea precede oamenii și îi urmează în deplăsări. Cel mai neînsemnat gest o stărnește, o respinge sau o atrage. Pătrunde în organisme încât lipsa de hrană nu mai este supărătoare. Slăbiciunea unora din membrii echipajului este înfiorătoare, alții, dimpotrivă, au fața și corpul buhăite, pielea întinsă la maximum, toți fiind plini de pustule, juțuți, zgriați, singurind.

Privirile sînt goale sau pline de o kmensă spaimă.

Duhoarea se întinde pe mare, probabil că se și înalță, chiar și păsările evită să se apropie de nava blestemată.

Pe digul și pe stăvilarele portului, pe cheiuri și plajele cele mai apropiate curioșii au dat înapoi, s-au retras. Duhoarea izolează Gabbiano.

Soldatul și carabinieri însărcați cu supravegherea lui sînt singurii care n-au dat înapoi, poartă însă de multă vreme măști pe față aidoma chirurgilor. Douăsprezece zile care cîntăresc mai greu ca lunile pentru darnaii de pe cargoul duhorilor. Legați de restul lumii prin radio și două receptoare proaste ale televiziunii au aflat de dezlanțuirea presei. Pămîntul descoperă brusc că este o planetă amenințată de propriile sale defecte. Ei secretă munți uriași de murdării care îl amenință echilibrul și sănătatea. Lichidele și gazele care se degajă pun în pericol viața florei și faunei. Umanitatea se află în fața a ceea ce ea vomită. Mormare de deșeuri pe care nimeni nu le doarește.

Gabbiano ieri un cargou necunoscut, acum este un cuvînt care înconjoară lumea. Vaporul ruginit care poartă numele unei frumoase păsări a mărilor înspăimîntă ca un monstru împotriva căruia nici un cavaler nu vrea să pună mina pe arme. Își asumă singur greutatea întregii orori și întregii rușini. În vreme ce își descoperă răpănuș fizic, lumea află, devine constientă de ce zămishește ca joniole. Profitatori, traficanți, lepădături. Noi constructori ai piramidelor lumii moderne făcută din carcasa de mașini, bidoane desfundate, balerei multicolore, congelatoare și frigidere deformatate, televizoare oarbe, mașini ultramoderne alături de lavabouri și bideuri antice, băi și dulapuri metalice, hirtie, materiale plastice, milioane de cutii de conserve; totul sudat și amestecat, înțelește și legate, îngrămădite, turtite, amestec cu lipicuri și cimenturi care se scurg în șiroaie, picurînd, otrăvuri ucigătoare pentru pămîntul devenit pentru totdeauna neroditor sub asemenea edificii.

Monumente ale exceselor, lipsei de măsură. Insemnele unei epoci depravate și indestulate de bogății într-o jalnică sărăcie morală.

Gabbiano legănat de hula albastră a unei mări dedicată vacanțelor, plăcerilor, desfruiului și altor nebunii ale secolului al XX-lea; ponegriul, acoperit de injurii, încărcat pe lingă gunoaie și cu blesteme este făcut responsabil de tot ce se descoperă. El își poartă singur povara grozăviei și a rușinii.

Cargoul se umple încet, încet de lașă, parcă blestemul care îl zdrobește face să pătrundă moartea în ar

De la naufragiul vasului „Torrey Canyon” în 1967 pînă la cel al lui „Braer” care s-a scufundat anul trecut la 5 februarie pe coastele Shetland, au fost o sumă de catastrofe ecologice asemănătoare. Nave pubele încarcă deșeuri periculoase pentru destinații incerte. Acum cînd

guvernele și opinia publică cer o nouă legislație maritimă internațională, Bernard Clavel povestește infernala rălăcire a unui cargo, prins în capcană de încărcătură. Armator elvețian, comandant francez, pavilion cipriot, echipaj cosmopolit: amestec ideal pentru un trafic rentabil sub un pavilion de complezență. Moartea a urcat la bord împreună cu butoaiele îndesate de produse toxice. Emanaiilor datătoare de greață le urmează „scăpările” otrăvite. Arsuri, conjunctivite, alergii cutanate și respiratorii îi atacă pe marinari, supunîndu-i. Înștiințate de ecologiști și de mass media autoritățile portuare ale mai multor țări refuză acostarea. Între putregaiul corpurilor și cel al spiritelor, Bernard Clavel a scris o dramatică poveste despre soarta unor bărbați, poveste transcrisă în limbajul aspru al adevăraților lupi de mare, așa cum sînt condamnații de pe Cargo pour l'enfer (ed. Albin Michel) din care reproducem fragmentul Deriva, și totodată strigătul de revoltă al scriitorului Bernard Clavel,

anul din preferații cititorilor francezi, autor al unei opere importante adaptate adesea pentru televiziune. Un om în contact direct cu vremea sa, care declară:

„Escă din grădina copilăriei cînd navigam printre crăcile unui stejar, marea m-a fascinat întotdeauna.

Mă revoltă că a devenit depozitul de murdării al lumii moderne. Îmbind marea îi iubese și pe marinari. Mi se stringe inima aflînd că unii dintre ei devin victime ale citorva traficanți criminali asociați cu industria lipsiți de scrupule. Toate romanele mele s-au născut dintr-un șoc, dintr-o emoție. La originea cărții Cargo pour l'enfer (Cargou pentru infern) este drama trăită de echipajul vasului încărcat cu deșeuri pe care nu l primea nici un port. Chiar dacă este vorba de un roman, adică de o poveste pe care mi-am imaginat-o situînd-o într-un univers în care trăiesc personaje tot imaginare. Nu mă părăsește ne liniștea provenind din amenințările prea reale care apasă lumea noastră”.

mătura deteriorată, de parcă oprobiul ar secreta un acid aidoma celui care roade pielea oamenilor. Vopseaua de care nimeni nu mai are grijă se bășică la soare, se juipoale sub efectele conjugate ale mării și vîntului. De multe zile arăturile au încetat să strălucească, rugina îi macină carcasa și castelul de apă, geamurile se lustruiesc de jeg voind parcă să ascundă plăgile interioare.

La începutul anilor patruzeci, comandantul Bernier și șeful echipajului s-au hotărît ca vaporul lor să-și continue viața. L-au curățit, spălat, l-au cămășuit, l-au vopsit așa cum se întîmplă totdeauna cu navele. Puțin cîte puțin disciplina a scăzut. Oamenii au declarat că nu pot continua să lucreze fără a mânca. Nimeni nu era dispus să mai facă vreun efort. Toți au fost atinși de boli ale inaniției, chiar și tenacele Auguste Poilard, mecanicul zeflemitor care se pretindea invulnerabil. Să minuiesti o pensulă, un prosop sau o perie cu mâinile roase de ezeză era un supliciu. Mănușile de protecție erau uzate și plesnite. Ochii arși și pleoapele umflăte de conjunctivită nu mai suportau lumina tare și reverberația soarelui pe valuri, pentru gitlejuri, bronhii și plămîni iritați,

înhalarea vaporilor și a prafului era atroce. Calele se închideau foarte prost, neîmpiedicînd otrava supraîncălzită să împrăștie pe fețe suflarea puturoasă, corozivă.

Cu picioare, brațe și figuri zdrelite pînă la sînge, marinarii se țirau ferindu-se cum puteau, dar pînă și hainele de schimb le făceau rău.

Patru bărbați epuizați nu se mai sculau din paturile de la infirmerie. Ofițerii au duș în cabinele comandamentului și mecanicului șef bruma de medicamente rămase. Hrana lipsea. Apa de băut se imputina vîzînd cu ochii. Cîțiva marinari au organizat schimburi ale „sorții”. Noaptea pescuiau. Ziua erau incapabili să reziste soarelui, urlau de rău ce le era. Dacă vreunul prindea un pește, îl împărțeau.

Le era foame, dar greața continuă le înșela foamea.

Soarele era de plumb. Marea care se vedea scinteind și vibrînd în picla căldurii era o mare a vacanțelor și a bucuriei. Arborau din ce în ce mai des pinze albe dar cîinii de pază ai vămii și poliția ale cărei motoare lansau și noaptea petarde îi gonea către larg.

În cea de a treisprezecea zi de așteptare, către sfîrșitul dimineții, căpi-

țania portului l-a anunțat că vor fi provizionați cu apă, alimente și carburanți, pe mare. După ce operațiunea de aprovizionare au fost încheiate Gabbiano trebuia să fie gata de drum.

— Spre ce destinație? a întreb radiofonistul care a primit informația.

— Curînd veți afla. Vă putem anunța doar că atît cargoul cît și încărătura și-au schimbat din nou proprietarul. Vi se va indica lungimea de un pe care veți putea comunica dacă aveți nevoie de serviciile armatorului.

Massimo Castri care era în stare asculte la morse sau în limbaj direct clar, cel puțin cinci emisiuni deodată s-a apucat de treabă. N-a conștient să manevreze aparatele, încercînd să descopere cu cine schimbau autoritățile locale, informații care îi interesau. După destul de multă vreme, a conștient:

— Cu siguranță că el comunică prin telex, nu poți face nimic, oricît vrea să afli ceva.

Barjele cu aprovizionarea abia veneau. De pe pasarella comandant Bernier supraveghea manevra, cîr ofițerul radiofonist l-a anunțat:

— Am auzit anunțat într-un bulet de informații la Radio Suisse Roman (Elveția Romandă): Frattori a fost restat. A fost înălțat la Zurich cî se îndrepta spre un avion pentru Turont.

— Unchiul tîu l... Pe legea mea să dezoal pentru tine, bătrîne, eu însuși Vorbind mai sec ca de obicei, Massimo Castri l-a întrerupt pe Bernier.

— N-ai de ce să fii dezoal coma danțe, unchi sau nu, era o canal N-a ezitat să-și bată joc, să ne umpe de rahat. Pe mine și restul echipajului.

Bernier a venit spre cirna orizontului de adîncime, să ordone ceva cîndului care supraveghea descărcarea lăzilor cu legume. A reintrat și a conștient așa.

— Știi, vorbea radiofonistul a căi voce era cam minioasă, la noi, farme e sfîntă. Cînd o trădezi...

Băiatul înalt, brun nu mai semăna cu cel de la începutul călătoriei. Poate fiindcă era foarte frumos părea foarte urîțit de nenorociri. Pleoapele lui flate astupau în parte privirea brucei a cărei strălucire se stinsese. Respiadinc de parcă ar fi avut nevoie curaj să pornească. Apoi, mai încet cu o voce cam surdă, s-a hotărît vorbească:

— Cînd veți avea un moment de

Prezentare și traducere de Andriana Fianu

Max Ernst : Val

Continuare în pag. a 14-a